Araştırma Makale | Research Article

KHM, Cilt:6 Sayı:2, 2026, s. 437-473.
Geliş Tarihi | Received: 10.03.2026
Kabul Tarihi | Accepted: 06.04.2026
Yayın Tarihi | Published: 30.10.2026
doi: 10.59909/khm.06.02.002

İntihal | Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
| This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

ŞİRKETİN MUHASEBESİYLE İLGİLİ OLMAYAN TİCARİ DEFTERLERİN ZAYİ OLMASINA İLİŞKİN BAZI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Certain Issues and Proposed Solutions Regarding the Loss of Commercial Books Unrelated to the Company's Accounting Records

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Çakır*

Öz

Ticari defterler, ticari işletmelerin faaliyetlerinin düzenli, şeffaf ve denetlenebilir şekilde yürütülmesini sağlayan temel araçlar arasındadır. Tacirler, ticari defterleri usulüne uygun biçimde tutmak ve saklamakla yükümlüdür. Bu yükümlülük yalnızca şirketin muhasebesiyle ilgili defterleri değil; pay defteri, yönetim kurulu karar defteri, genel kurul toplantı ve müzakere defteri ile müdürler kurulu karar defteri gibi şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterleri de kapsamaktadır. Çalışmanın odak noktası, şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerinin zayi olması ve mahkemece zayi belgesi verilmemesi hâlinde ortaya çıkan hukuki ve pratik sorunlardır. Zayi belgesinin yokluğu şirketin ticaret sicili işlemlerini yapamamasına, karar almada sorunlar yaşamasına ve pay sahipliği ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yürütememesine neden olmaktadır. Keza ilgili mevzuatın bu duruma çözüm sunmaması şirketi farklı yaptırımlarla karşı karşıya bırakmaktadır. İş bu çalışmada öncelikle şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler ve bu defterlerin şirket bünyesinde önem arz ettiği işlemler ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Akabinde usulüne uygun tutulan bu defterlerin sonradan zıyaa uğraması sebebiyle mahkemeye yapılan zayi belgesi talebi ve bu talebin mahkemece reddedilmesi halinde ortaya çıkan sorunlardan bahsedilecektir. Son kısımda ise anılan sorunlara ilişkin çözüm önerimize etraflıca yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Pay Defteri, Yönetim Kurulu Karar Defteri, Genel Kurul Toplantı ve Müzakere Defteri, Zayi, Zayi Belgesi

* Kırıkkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı.
0000-0001-9259-5870 acakir@kku.edu.tr

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International.

ABSTRACT

Commercial books constitute one of the fundamental instruments ensuring that the activities of commercial enterprises are conducted in an orderly, transparent, and auditable manner. Merchants are obliged to keep and preserve these books properly. This obligation includes not only accounting books but also non-accounting commercial books such as the share ledger, board of directors' resolution book, general assembly meeting and minutes book, and managers' resolution book. This study focuses on the legal and practical problems that arise when non-accounting commercial books are lost and the court refuses to issue a certificate of loss. Such a situation may prevent companies from carrying out trade registry procedures, disrupt decision-making, and negatively affect shareholder relations. The study examines these books, the consequences of their loss, and proposes solutions to the problems arising from the court's refusal to issue a certificate of loss.

Keywords: Share Ledger, Board of Directors Resolution Book, General Assembly Minutes Book, Loss, Court Certificate of Loss.

GİRİŞ

Ticari defterler, ticari işletmelerin mali işlemlerinin ve mevzuatta öngörülen diğer işlemlerin kaydedildiği defterlerdir[1]. Her tacir ticari defterleri tutmakla yükümlüdür[2]. Nitekim *"Defter tutma yükümlülüğü"* başlıklı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 64'te anılan yükümlülük vurgulanmış, tutulması zorunlu ticari defterlerden bahsedilmiş ve açılış kapanış onaylarına ilişkin ayrıntılı hükümlere yer verilmiştir. Keza Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ[3] (TDİT) m. 4'te de tacirin ticari defterleri tutma yükümlülüğünden ve bu defterlerin içeriğinde yer alması gereken kayıtlardan söz edilmiştir.

Belirtmek gerekir ki defter tutma yükümlülüğünün kapsamına aynı zamanda saklama yükümlülüğü de dâhildir[4]. Zira defter tutma yükümlülüğünün yerine getirilmiş addedilebilmesi için defterlerin usulünce ve mevzuatta belirtilen sürece saklanması icap etmektedir. Konunun önemine binaen kanun koyucu, ticari defterlerin saklanmasına ve saklama sürecine ilişkin hükümlere TTK m. 82'de yer vermiş ve anılan defterlerin on yıl boyunca saklanması gerektiğini zikretmiştir.

Ticari defterler amaç ve kaydedilen bilgiler açısından farklı konuları ihtiva etmektedir. TTK'nin sistemi incelendiğinde ticari defterlerin işletmenin muhasebesiyle ilgili olan ve

[1] Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 30. Basıdan Tıpkı Bası, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2024, s. 377; Hamdi Yasaman ve Reha Poroy, *Ticari İşletme Hukuku*, 21. Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025, s. 277 vd.; Hüseyin Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 8. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2022, s. 389; Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar ve Mehmet Özdamar, *Ticari İşletme Hukuku*, 16. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, 2024, s. 425; Mehmet Bahtiyar, *Ticari İşletme Hukuku*, 22. Bası, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2023, s. 191; Şaban Kayıhan, *Ticari İşletme Hukuku*, 8. Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025, s. 201; Şener Oruç Hami, *Ticari İşletme Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022, s. 667.

[2] İfade etmek gerekir ki birden fazla ticari işletmeye sahip olan tacir, her bir işletmesi için ayrı ayrı defter tutmakla yükümlüdür. Bkz. Ali Bozer ve Celal Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, 4. Bası, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2017, s. 273. Ayrıca TTK m. 12/2 uyarınca tacir sayılanlar ile TTK m. 12/3 kapsamındaki tacir gibi sorumlu olanlar da ticari defterler tutmak zorundadır. Bkz. Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 428; Hüseyin Ülgen, "Ticari Defterlerle İspat," *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 4/S. 1 (1967), s. 87; Nihat Taşdelen, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticari Defterler," *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3/S. 1 (2012), s. 264; Mehmet Bahtiyar ve Levent Biçer, "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticari Defter Tutma Yükümlülüğü ve Ticari Defterlerin İspat Gücü," *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1/S. 1 (2013), s. 16 vd. Keza adi şirketlerde ortada bir ticari işletmenin mevzubahis olması halinde her bir ortak tacir sıfatını haiz olduğundan, her ortak tek başına defter tutmakla mükelleftir. Bkz. Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 379; Bozer ve Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 275; Önder Topal, *Ticari Defterlerin Delil Niteliği*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2015, s. 42; Zeynep Vildan Algur, *Ticari Defterler ile İspat*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 31 vd. Adi ortaklığın defterlerinin ortaklar tarafından müştereken tutulması gerektiği yönündeki aksi görüş için bkz. Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, s. 391. Öte yandan, esnafların TTK kapsamında defter tutma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bkz. Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 379; Topal, *Ticari Defterlerin Delil Niteliği*, s. 43.

[3] Bkz. 19.12.2012 tarihli 28052 sayılı Resmî Gazete.

[4] Oruç Hami Şener, "Ticari Defterlerin ve Belgelerin Saklanması, Ziyaı, Zayi Belgesi, Böyle Bir Belgenin Alınması ve Alınmamasının Hüküm ve Sonuçları," *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6/S. 1 (2004), s. 235 vd.; Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 441; Topal, *Ticari Defterlerin Delil Niteliği*, s. 44; Kayıhan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 206.

olmayan defterler şeklinde ele alındığı görülmektedir[5,6]. Buna göre yevmiye defteri, defteri kebir (büyük defter) ve envanter defteri işletmenin muhasebesiyle ilgili olan ticari defterleri; pay defteri, yönetim kurulu karar defteri, genel kurul toplantı ve müzakere defteri ile müdürler kurulu karar defteri ise işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterleri temsil etmektedir. TDİT m. 5'te ise aşağıda detaylı olarak inceleneceği üzere[7], her bir şirket özelinde tutulması zorunlu defterlere yer verilmiştir.

İş bu çalışmada öncelikle şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler ve bu defterlerin şirket bünyesinde önem arz ettiği işlemler ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Akabinde usulüne uygun tutulan bu defterlerin sonradan zıyaa uğraması sebebiyle mahkemeye yapılan zayi belgesi talebi ve bu talebin mahkemece reddedilmesi halinde ortaya çıkan sorunlardan bahsedilecektir. Son kısımda ise anılan sorunlara ilişkin çözüm önerimize etraflıca yer verilecektir.

I. ŞİRKETİN MUHASEBESİYLE İLGİLİ OLMAYAN TİCARİ DEFTERLER VE BU DEFTERLERİN ÖNEM ARZ ETTİĞİ İŞLEMLER

Şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler pay defteri, yönetim kurulu karar defteri, genel kurul toplantı ve müzakere defteri ile müdürler kurulu karar defteridir. İfade etmek gerekir ki mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (eTTK) yürürlükte olduğu dönemde anılan defterlerin ticari defter olup olmadıkları hususunda bir açıklık bulunmamaktaydı[8]. Ancak TTK m. 64/4'te kaleme alınan, *"Pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi*[9] *işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler de ticari defterlerdir."* ibaresiyle artık bu konudaki boşluk açığa kavuşturulmuştur. Nitekim mezkûr hükmün gerekçesinden yola çıkarak; şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlerin uygulamada ispata yardımcı oldukları, dolayısıyla ticarî defterlere uygulanan güven ve disiplin kurallarının bu defterlere de uygulanması gerektiği; zira eTTK döneminde açılış ve kapanış onayına tâbi olmayan bu defterlere güvenmenin çoğu zaman mümkün olmadığı sonucuna varılmaktadır[10]. İşte bu durumu dikkate alan kanun koyucu, uygulamadaki ihtiyacı karşılamak için

---

[5] Nitekim TTK m. 64/4'te yer alan, *"Pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler de ticari defterlerdir."* ifadesinden ticari defterlerin işletmenin muhasebesiyle ilgili olanlar ve olmayanlar şeklinde ikili bir ayrıma tutulduğu sonucuna varılmaktadır.

[6] İsviçre ve Alman hukukunda tacirin tutmakla yükümlü olduğu ticari defterlerin mevzuatta tek tek sayılmadığı (İsviçre Borçlar Kanunu -Obligationenrecht Art. 957, Alman Ticaret Kanunu -Handelsgesetzbuch § 238); anılan hukuk sistemlerinde her işletmenin niteliğine uygun düşecek zorunlu defterleri tutması gerektiği düşüncesinin hâkim olduğu belirtilmiştir. Açıklamalar için bkz. Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 380.

[7] Bkz. I.

[8] Ayrıntılı bilgi için bkz. Ayşegül Sezgin Huysal, "Yeni TTK ve HMK Çerçevesinde Ticari Defterler," *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 18/S. 2 (2012), s. 197; Taşdelen, "Ticari Defterler", s. 262.

[9] TTK m. 64/4'te dercedilen *"gibi"* ibaresinden şirketin muhasebesi ile ilgili olmayan defterlerin anılanlarla sınırlı olmadığı, nitekim müdürler kurulu karar defteri ya da sigorta şirketleri ve bankaların özel kanunları çerçevesinde tutmak zorunda oldukları defterlerin de ticari defter olarak addedilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Ali Aksoy, "Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Defter Tutma Yükümlülüğü," *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6/S. 2 (2016), s. 146.

[10] Nitekim TTK m. 64/4 hükmünün gerekçesinde, *"Uygulamada tartışmalı olan bir konuya açıklık getirmektedir. Pay, karar ve müzakere defterlerinin ticarî defter sayılması teoriye uymamakta, uygulamanın gereksinimini duyduğu*

şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlere de ticari defter sıfatını yüklemiş ve tutulmalarını zorunlu hale getirmiştir. Keza aşağıda inceleneceği üzere gerek TTK'de gerek TDİT'de şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan her bir defter için açıklayıcı hükümlere yer vermiştir.

A. Pay Defteri ve Bu Defterin Önem Arz Ettiği İşlemler

1. Pay Defteri

Pay defteri TDİT m. 9/1'de, *"sermayesi paylara bölünmüş komandit ve limited şirketlerde şirket ortaklarının, anonim şirketlerde pay sahiplerinin kaydedildiği ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı defter"* şeklinde tanımlanmıştır. Hükümden de anlaşıldığı üzere sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler, limited şirketler ve anonim şirketler pay defteri tutmakla yükümlüdür. Keza 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (KoopK) m. 89'daki TTK'ye yapılan atıf gereği, kooperatiflerin de pay (ortaklar) defteri tutmaları zorunludur.

Pay defteri şirketteki payların durumunu göstererek, şirket payları hakkında ilgili bilgilerin tutulmasını sağlar[11]. Nitekim TDİT m. 9/7'de kaleme alındığı üzere, *"Her pay sahibi defterde ayrı bir sayfada izlenir. Payı/pay senedini devralan yeni ortak veya pay sahibi de ayrı bir sayfada izlenir."*. TDİT m. 9/2 gereği, *"Anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde pay defterine, senede bağlanmamış pay ve nama yazılı pay senedi sahipleriyle, intifa hakkı sahipleri kaydedilir."*[12]. Önemle belirtmek gerekir ki pay defteri tutma zorunluluğu pay senedinin çıkarılıp çıkarılmamasından bağımsız olup, her iki ihtimalde de pay defteri tutmak zorunludur[13]. Ayrıca pay defteri şirketteki payların durumunu göstermekle birlikte, şirketi ilgilendiren bir uyuşmazlıkta üçüncü kişilere şirket payları hakkında ilgili bilgilerin verilmesini de sağlar[14].

Pay defterini; sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde yönetici olan komandite ortak/ortaklar, limited şirkette şirketin yönetimi ve temsili konusunda yetkili müdür/müdürler, anonim şirketlerde ise yönetim kurulu tutmakla yükümlüdür[15]. Benzer şekilde kooperatiflerde de yönetim kurulunun uhdesi altında pay (ortaklar) defteri tutulacaktır.

Son olarak pay defterinin açılışı sırasında noter tarafından yapılacak onaydan bahsetmek gerekir ise öncelikle TDİT m. 13/1 hükmünü inceleme gereği doğacaktır. Nitekim anılan

gibi kural olarak kanuna girmiş bulunmaktadır. Kuralın amacı, karine oluşturmak, ispatta yardımcı olmak gibi işlevlere sahip söz konusu defterlere, ticarî defterlere uygulanan güven ve disiplin kurallarını uygulayabilmektir. Uygulamada tasdiklere tâbi olmayan bu defterlerin çoğu kez güvenilemez durumda oldukları görülmüştür." ibaresine yer verilmiştir.

[11] Şafak Narbay, *Anonim Ortaklıkta Pay Defteri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 39 vd.; Zehra Yaman, *Pay Defteri*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2025, s. 52.

[12] Keza TDİT m. 9/3'te, *"Payın usulüne uygun olarak devredildiği veya üzerinde intifa hakkı kurulduğu ispat edilmediği sürece, devralan ve intifa hakkı sahibi pay defterine yazılamaz."* ifadesiyle pay defterine kayda ilişkin ayrıntıya yer verilmiştir.

[13] Fatih Bilgili ve Ertan Demirkapı, *Şirketler Hukuku Dersleri*, 8. Bası, Bursa: Dora Yayıncılık, 2021, s. 376.

[14] Pay defterinde kayıtlı olmayan üçüncü kişinin, şirketi ilgilendiren bir uyuşmazlıkta TTK m. 83 ve m. 84'teki hükümler çerçevesinde pay defterinin ibrazını ve incelenmesini talep etmesi mümkündür. Bahsedilen ihtimalde anılan hükümlerdeki şartlar geçerli olacaktır. Diğer bir anlatımla, mahkeme resen veya talep üzerine defterlerin ibrazını şirketten talep edebilecek ve pay defterinin uyuşmazlığı ilgilendiren kısmı, tarafların katılımıyla incelenebilecektir. Yaman, *Pay Defteri*, s. 124 vd.

[15] Nitekim TTK m. 64 hükmünün gerekçesinde, *"Tacirin tüzel kişi olması halinde defterleri tutma sorumluluğu yöneticilere ve yönetim kuruluna aittir."* ifadesine yer verilmiştir.

hükümde, pay defterinin açılış onayının kuruluş esnasında ve kullanmaya başlamadan önce, takip eden faaliyet dönemlerindeki açılış onayının ise defterin kullanılacağı faaliyet döneminin ilk ayından önceki ayın sonuna kadar noter tarafından yapılacağı kaleme alınmıştır. Hal böyle olmakla birlikte TDİT m. 13/4 gereğince, yeterli yaprakları bulunan pay defteri, izleyen hesap dönemlerinde de açılış onayı yaptırılmaksızın kullanılabilir. Kapanış onayı yapılacak defterlerin dercedildiği TDİT m. 15'te ise pay defteri zikredilmediğinden, bu defter kapanış onayına tabi değildir. Ayrıca TDİT m. 13/6 uyarınca, pay defterinin yenilenmesinin gerektiği hallerde[16] açılış onayı yapılacak yeni defterin, kullanımına son verilecek defterle veya zayi edilmişse zayi belgesiyle birlikte notere ibraz edilecek ve yeni defterin açılış onayının yapıldığı esnada noter eski deftere veya zayi belgesine, yeni defterin açılış onayının yapıldığını, tarih ve sayıyı belirterek şerh düşecektir.

2. Pay Defterinin Önem Arz Ettiği İşlemler

TTK m. 499/1'de belirtildiği üzere, anonim şirketlerde pay defterine senede bağlanmamış pay ve nama yazılı pay senedi sahipleri ile intifa hakkı sahipleri kaydedilir. Bahsi geçen hüküm incelendiğinde pay defterinin payın iktisabına ve devrine yönelik ayrıntılı bilgileri içerdiği de görülmektedir[17]. Nitekim pay devirlerinin pay defterinde kayıt altına alınması ortaklık ve buna bağlı hakların korunması, şirketler topluluğunda hâkim ve bağlı ortakların kolaylıkla tespitine olanak tanıması, gerçek ortaklık yapısının sağlıklı bir biçimde ortaya konulması açısından önemlidir. Özellikle payın devrinde pay defterine yapılan kayıt pay sahibinin şirketle olan bağını göstermesi bakımından önemli olup, esasen pay sahipliği sıfatının şirkete karşı yöneltilebilmesi için bu devrin pay defterine dercedilmesi gerekir[18].

Pay defteri, pay sahipliği sıfatının ispatı ile pay sahipliğinden doğan hakların kimin tarafından kullanacağının bilinmesini de sağlar. Bu sebeple payı devralan kişi, pay defterine kaydedilmemişse pay sahipliğinden doğan hakları kullanamayacaktır[19]. Pay defterine ilgili kaydın yapılması gerektiği halde yapılmaması[20], düzeltilmesi gerektiği halde düzeltilmemesi[21] yahut

---

[16] Türkiye Noterler Birliğinin 02.09.2021 tarihli "Defter Onaylama İşlemleri-Vergi Usul Kanunu'nda Yer Almayanlar" konulu 51 sayılı Genelge (Genelge) m. 4'te, defter yenilenmesini gerektiren hallere ve uygulanacak usule yer verilmiştir. Bahsi geçen hüküm kapsamında pay ve yönetim kurulu karar defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterinde sayfaların bitmiş olması, defterlerin zayi olması ya da defterler fiziksel olarak mevcut olmasına rağmen herhangi bir nedenle kullanılamaz hale gelmişse bu defterlerin yenilenmesinin gerektiği zikredilmiştir.

[17] Ayrıca pay devirlerinde, pay defterinin işlevine TTK m. 493/3, m. 495/2, m. 497/3, m. 499, m. 500 ve m. 501 hükümlerinde ayrıntılı olarak yer verilmiş ve bu defter anılan hükümlerde belirtilen işlemler özelinde başat bir görev üstlenmiştir.

[18] Nihat Taşdelen, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahipliği Sıfatının Kazanılması*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2005, s. 141; Mustafa Halil Çonkar, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahipliği Sıfatının Kazanılması*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009, s. 202; Bilgili ve Ertan, *Şirketler Hukuku Dersleri*, s. 377; Ali Murat Sevi, *Anonim Ortaklıkta Payın Devri*, 4. Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 266; Tamer Bozkurt, *Şirketler Hukuku*, 9. Bası, Ankara: Legem Yayıncılık, 2018, s. 441; Narbay, *Pay Defteri*, s. 146; Yaman, *Pay Defteri*, s. 411.

[19] Nitekim anonim şirketlere ilişkin TTK m. 499/4'te, *"Şirketle ilişkilerde, sadece pay defterinde kayıtlı bulunan kimse pay sahibi ve intifa hakkı sahibi olarak kabul edilir."* ifadesine yer verilmiştir.

[20] Söz gelimi, payı yahut intifa hakkını mevzuata riayet ederek iktisap ettiğini ispatlayan kişi bildirimde bulunmuş, ancak yönetim kurulu kanuna ya da esas sözleşmeye aykırı bir durum mevzubahis olmamasına rağmen pay defterine ilgili kayıt işlemini gerçekleştirmemiştir.

[21] Söz gelimi, pay defterinde yer alan pay sahibine ait adres bilgisinde meydana gelen değişikliğin yönetim kuruluna bildirimde bulunulmasına rağmen ilgili değişikliğin pay defterinde düzeltilmemesidir.

silinmesi gerektiği halde silinmemesi[22] halinde şirketin sorumluluğu doğacaktır. Öyle ki ilgili kişiler[23] anılan taleplerini dava yoluyla şirkete karşı yöneltebileceklerdir[24].

İntifa hakkı sahibinin pay defterine kaydını öngören düzenlemenin amacı ise genel kurul toplantısına katılma, oy kullanma yahut iptal davası açma gibi hakların intifa hakkı sahibine ait olduğu hallerde, bu kişinin anılan hakları kullanmasını temin etmektir[25]. İlaveten, payı iktisap etmek isteyen kişiler, pay üzerinde tesis edilen intifa hakkından pay defterinde yer alan kayıt sayesinde haberdar olacaktır[26]. Görüldüğü üzere, pay defteri intifa hakkı bakımından da birçok işlemde yol göstericidir.

Anonim şirketler özelinde tartışmalı olmakla birlikte[27], kanaatimizce rehin hakkı sahibinin de pay defterine kaydedilmesi gerekir. Zira pay defteri hem ortaklık haklarını kullanacak

[22] Söz gelimi, usulüne uygun şekilde gerçekleşmiş payın devri işlemiyle birlikte devredenin pay defterinden silinme konusundaki yönetim kuruluna yönelttiği bildirime rağmen ilgili kaydın silinmemesidir.

[23] Çalışmada geçen *"ilgili kişiler"* ibaresiyle anlatımla ilgili olduğu kapsamda payı veya sermaye payını devreden veya devran kişiler, intifa hakkı sahipleri ve rehin hakkı sahipleri kastedilmektedir.

[24] Pay defterine kayıt davası hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Ulrich Benz, *Aktienbuch und Aktionarswechsel*, Zürih: Schulthess, 1981, s. 92; Peter Forstmoser, Arthur Meier-Hayoz ve Peter Nobel, *Schweizerisches Aktienrecht*, Bern: Stämpfli, 1996, § 44, N. 131; Jens Koch*, Aktiengesetz: AktG*, 17. Bası, München: C.H. Beck, 2023, Art. 67, N. 5; Ersin Çamoğlu, *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010, s. 83 vd; Üner Dağ, *Anonim Ortaklıklarda Pay Sahibi Açısından Oy Hakkının Kazanılması ve Kullanılması*, İstanbul: Beta Yayıncılık, 1996, s. 179 vd.; Mehmet Bahtiyar, *Anonim Ortaklık Anasözleşmesi*, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2001, s. 255; Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku Şerhi,* C. 3, 4. Bası, Ankara: Adalet Yayınevi, 2022, s. 2402; Narbay, *Pay Defteri*, s. 327 vd.; Yaman, *Pay Defteri*, s. 616 vd.; Yargıtay 11. HD, E. 2001/1607, K. 2001/3872, T. 03.05.2001 (Lexpera); Yargıtay 11. HD, E. 1997/9618, K. 1998/717, T. 12.02.1998 (Lexpera). Pay defterindeki bir kaydın, hukuken korunmaya değer menfaati bulunan kişilerce silinmesine yönelik dava açılabileceği yönünde bkz. Erdoğan Moroğlu*, Oy Sözleşmeleri*, 2. Bası, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu, 1996, s. 79; Dağ, *Oy Hakkı*, s. 197; Yargıtay 11. HD, E. 2002/8633, K. 2002/877, T. 04.02.2002 (Lexpera).

[25] Ünal Tekinalp, *Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları,* İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012, s. 100; Himmet Koç, "Anonim Şirketlerde İntifa Senetleri ile Anonim Şirket Payı Üzerinde Tesis Edilen İntifa Hakkına Yönelik Bir Mukayese," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C. 1/N. 177 (2025), s. 198 vd.; Murat Yusuf Akın ve Abdüssamet Yılmaz, "6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Getirilen Yenilikler Kapsamında Anonim Ortaklık Payının İntifa Hakkına Konu Olması," *Legal Hukuk Dergisi*, C. 17/N. 201 (2019), s. 3807 vd.; Yaman, *Pay Defteri*, s. 359 vd.

[26] Koç, *İntifa Hakkı*, s. 199.

[27] Söz konusu tartışmanın güncel olmasının gerekçesi TTK m. 594 hükmüdür. Zira anılan hükümde, limited şirketlerde tutulacak pay defteri hakkında düzenlemelere yer verilmiş, rehin hakkı sahibinin de pay defterine kaydedileceği belirtilmiştir. Oysa anonim şirketlerde tutulacak pay defterine ilişkin hükümlerde rehin hakkı sahibinin deftere kaydedilmesi gerektiğinden bahsedilmemiştir. Hal böyle olunca bir görüş, rehin hakkının pay defterine kaydedilmesi bu hakkın doğumu bakımından kurucu olmadığını, bu haseple pay defterine kayıt yapılmasının gerekmediğini belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Halil Arslanlı, "Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği," *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* C. 23/S. 3-4 (1958), s. 287; Mehmet Serkan Ergüne, "Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması," *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 74/S. 2 (2016), s. 745; Tekinalp, *Yeni Bağlam Sistemi*, s. 92 vd. Aksi görüş ise muhtelif gerekçelerle rehin hakkı sahibinin pay defterine dercedilmesi gerektiğini serdetmiştir. Nitekim rehin hakkının pay defterine işlenmesi kurucu nitelik taşımamasına rağmen, kaydın rehne dair bilgilerin açıklanması bağlamında faydalı olacağı yönünde bkz. Reha Poroy, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku II*, 14. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019, s. 167 vd.; Zühtü Aytaç, *Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri,* Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1988, s. 115. Rehne ilişkin yapılacak kaydı yasaklayan herhangi bir kanuni düzenlemenin bulunmadığı yönünde bkz. Erman Benli, "Ayni Hakların Teminat İşlevi," *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1/S. 1 (2019), s. 127. Rehin hakkının pay defterine işlenmesinin hem şirketçe pay üzerinde rehin hakkı kurulduğunun bilinmesine hem de rehin alacaklısının menfaatlerinin korunmasına hizmet edeceği yönünde bkz.

kişilerin belirlenmesini hem de şirketin mezkûr paydan doğan borçları kime karşı yerine getireceğinin tespitini sağlar. Bu sebeple, rehin hakkı hakkına dair pay defterine dercedilen kayıt, pay üzerinde rehin hakkının bulunduğunun şirket tarafından bilinmesini ve aynı zamanda rehin hakkı sahibinin haklarının korunmasını temin edecektir[28]. Dolayısıyla pay defteri, rehin hakkının kaydedilmesi bakımından da önem arz etmektedir.

Benzer biçimde oy hakkının kimin tarafından kullanacağının yahut oy hakkından yoksun pay sahibinin olup olmadığının belirlenmesi noktasında da pay defterindeki kayıtlar belirleyici olacaktır[29].

Pay defteri, anonim şirketlerin bazı işlemlerinde ticaret odalarına yapılacak bildirimlerde istenen evraklar arasında sayılmıştır. Söz gelimi TTK m. 338/2 kapsamında, birden çok pay sahibi tarafından kurulan anonim şirketin pay sahibi sayısının sonradan bire düşmesi halinde, bu durum ticaret odasına bildirilecek ve bu bildiri esnasında pay geçişinin işlendiği pay defterinin ilgili sayfasının örneği de ibraz edilecektir[30]. Keza anonim şirketin tek pay sahibinin değişmesi veya tek pay sahipliğinden çok pay sahipliğine geçmesi ahvalinde de mezkûr değişikliklerin ticaret odasına bildirilmesi gerekecek ve bu bildirimler yapılırken yine pay geçişinin işlendiği pay defterinin ilgili sayfalarının örnekleri de bu bildirime eklenecektir[31].

Bununla birlikte pay defteri anonim şirket genel kurul toplantıları kapsamında da önemli rol oynamaktadır. Şöyle ki, TTK m. 414/1'de belirtildiği üzere genel kurul toplantıya, hükümde belirtilen usule uygun olarak ilanla çağrılır. Bu çağrıda pay defterinde yazılı pay sahiplerine de toplantı günü, gündem ve ilanın çıktığı veya çıkacağı gazeteler, iadeli taahhütlü mektupla bildirilir. Bu nedenle anonim şirketin genel kurul toplantısı için yapılacak çağrıda pay defteri ve bu defterdeki kayıtlar önem arz etmektedir.

Anonim şirketlerde genel kurul toplantıları bağlamında pay defterinin önem arz ettiği bir başka işlem ise Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik[32] ile tanzim edilmiştir.

Yaman, *Pay Defteri*, s. 264. Konuya ilişkin yeknesak bir Yargıtay uygulaması da bulunmamaktadır. Yüksek mahkemenin konuya olumsuz yaklaşan kararı için bkz. Yargıtay 11. HD, E. 1986/7332, K. 1987/672, T. 10.01.1987 (Lexpera); aksi yöndeki kararı için bkz. Yargıtay 11. HD, E. 2018/2409, K. 2018/4683, T. 21.06.2018 (Lexpera)

28 Limited şirketler özelinde esas sermaye payı rehninin pay defterine kaydedilmesinde rehin alacaklısının menfaatinin olduğu ve kayıttan kaçınılması ahvalinde rehnin pay defterine kaydedilmesine yönelik eda davası açılabileceği yönünde bkz. Ercüment Erdem ve Can Göksoy, "Limited Şirkette Payın Rehni," *Seyfullah Edis'e Armağan,* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 590. Aynı yönde bkz. Yargıtay 11. HD, E. 1987/7332, K. 1987/672, T. 10.01.1987 (Lexpera).

29 Tülay Gökdemir Tamer, *Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Oy Hakkının Kapsamı ve Etkisi*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022, s. 194 vd.; Poroy, Ünal ve Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku II*, s. 25; Dağ, *Oy Hakkı*, s. 160; Yaman, *Pay Defteri*, s. 357 vd.

30 İstanbul Ticaret Odası'nın anonim şirketin pay sahibi sayısının sonradan bire düşmesi halinde bu durumun ticaret odasına bildirilirken, pay geçişinin işlendiği pay defterinin ilgili sayfasının örneğinin de ibraz edileceği yönündeki açıklaması için bkz. https://www.ito.org.tr/tr/hizmetler/ticaret-sicili-islemleri/tescil-islemleri/anonim-sirketler (Erişim Tarihi: 27.07.2025); İzmir Ticaret Odası'nın aynı yöndeki açıklaması için bkz. https://www.izto.org.tr/tr/tg/anonim-sirketler (Erişim Tarihi: 27.07.2025).

31 İstanbul Ticaret Odası'nın anonim şirketin tek pay sahipliğinden çok pay sahipliğine geçmesi ahvalinde mezkûr değişikliği ticaret odasına bildirilirken, pay geçişinin işlendiği pay defterinin ilgili sayfasının örneğinin de ibraz edileceği yönündeki açıklaması için bkz. https://www.ito.org.tr/tr/hizmetler/ticaret-sicili-islemleri/tescil-islemleri/anonim-sirketler (Erişim Tarihi: 27.07.2025).

32 Bkz. 28.11.2012 tarihli 28481 sayılı Resmî Gazete.

Nitekim anılan Yönetmelik m. 15/1-b'de genel kurul toplantısında hazır bulundurulacak belgeler arasında pay defteri de zikredilmiş[33], aynı Yönetmelik'te yer verilen Ek-5 İç Yönerge Örneği m. 8/1-d'de ise genel kurul toplantı başkanının genel kurul toplantısı esnasında pay defterinin toplantı yerinde bulunup bulunmadığını tespit edeceği ve bu durumu toplantı tutanağında belirteceği ifade edilmiştir[34]. Dolayısıyla genel kurul toplantısı sürecinde pay defterinin mevcudiyeti de son derece elzemdir.

Anonim şirketlerde pay defterinin ehemmiyet arz ettiği bir diğer durum da iştirak halinde tasarruf edilen malların haczine ilişkin İcra ve İflas Kanunu (İİK) m. 94'te kendini göstermektedir. Bahsi geçen hükümdeki, *"Anonim şirketlerde paylar için pay senedi veya pay ilmühaberi çıkarılmamışsa, borçlunun şirketteki payı icra dairesi tarafından şirkete tebliğ olunarak haczedilir. Bu haczin şirket pay defterine işlenmesi zorunludur; ancak haciz, şirket pay defterine işlenmemiş olsa bile şirkete tebliğ tarihinde yapılmış sayılır."* ifadesiyle söz konusu haciz işlemlerinde pay defterine kayıt da öngörülmüştür[35].

Limited şirketler özelinde pay defterine ilişkin hükümlere ise TTK m. 594'te yer verilmiş; şirketin esas sermaye paylarını gösteren bir pay defteri tutacağı, bu defterin ortaklara ilişkin kişisel bilgileri, ortakların sahip olduğu esas sermaye paylarının sayısını, esas sermaye paylarının devrine ilişkin bazı bilgileri ve esas sermaye payları üzerindeki intifa ve rehin hakkı sahipleri hakkındaki açıklamaları içereceği belirtilmiştir. Keza mezkûr şirketlere ait muhtelif işlemlerde de ticaret odalarına yapılacak bildirimlerde pay defteri önemli bir işleve sahiptir. Nitekim esas sermaye paylarının geçişlerinin tescili için yapılacak başvurularda Ticaret Sicili Yönetmeliği[36] (TSY) m. 103/1-c gereğince, pay geçişinin işlendiği pay defterinin ilgili sayfasının örneğini de eklemek zorunludur[37]. Bir başka işlev olarak limited şirketlerde hisse devri sonucu ortak

[33] Her ne kadar pay defterine yapılan kayıt kurucu etkiyi haiz olmasa da pay sahipliği noktasında önemli bir ispat işlevine sahip olduğundan, toplantıya katılma hakkı bulunmayanların katılmış olup olmadığının tespitinde pay defterinin önemli bir konuma sahip olduğu yönünde bkz. Narbay, *Pay Defteri*, s. 129, s. 151.

[34] Ayrıntılı bilgi için bkz. Nurdan Orbay Ortaç, *Anonim Şirket Genel Kurul Toplantı Başkanı,* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023, s. 74 vd.

[35] Pay defterine yapılan kaydın haczin kurulması bakımından kurucu etkisi olmamakla birlikte kayıt zorunluluğunun alacaklıyı korumaya yönelik bir muhafaza tedbiri olduğu yönünde bkz. Reha Poroy, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku I*, 15. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021, s. 621; Murat Dönmez, *Anonim ve Limited Şirketlerde Hisse Haczi ve Paraya Çevrilmesi,* İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011, s. 104. Keza Yargıtay'ın aynı yönde kararları için bkz. Yargıtay 12. HD, E. 2013/36079, K. 2014/2087, T. 28.01.2014 (Lexpera); 12. HD, E. 2021/6896, K. 2022/4551, T. 06.04.2022 (Lexpera). Haczin kapsamında pay sahibinin mali nitelikteki haklarının yer aldığı; dolayısıyla payın üzerinde haciz tesis edilmesiyle birlikte paya bağlı mali niteliği haiz hakların da haczedilen payın semeresi olarak mezkur haczin kapsamına dahil olduğu; bu sebeple pay defterine kaydın önemli olduğu yönünde bkz. Gökçen Topuz, *Hisse Satışı ve Haczi,* Ankara: Yetkin Yayınları, 2009, s. 212 vd.; Dönmez, *Anonim ve Limited Şirketlerde Hisse Haczi,* s. 102. Benzer biçimde, şirketin haciz işleminden pay defterindeki kayıt aracılığıyla haberdar olacağı; bu sebeple pay sahibinin hacze konu payına ait mali getirinin borçlu sıfatını haiz pay sahibine değil, icra dairesine ödenmesi gerektiği hakkındaki bilgiye pay defteri vasıtasıyla ulaşacağı yönünde bkz. Abuzer Kendigelen, "Anonim Şirketlerde Çıplak Payların Haczi," *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* C. 62/S. 1-2 (2004), s. 391 vd.; Önder Topal, "Senede Bağlanmamış Anonim Şirket Payının Haczi," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* C. 65/S. 4 (2016), s. 2997; Topuz, *Hisse Satışı ve Haczi*, s. 215.

[36] Bkz. 27/1/2013 tarihli 28541 sayılı Resmî Gazete.

[37] İstanbul Ticaret Odası'nın limited şirketlerde esas sermaye paylarının geçişlerinin tescili için yapılacak başvurularda, pay geçişinin işlendiği pay defterinin ilgili sayfasının örneğinin de ibraz edileceği yönündeki açıklaması için bkz https://www.ito.org.tr/tr/hizmetler/ticaret-sicili-islemleri/tescil-islemleri/limited-sirketler (Erişim Tarihi:

sayısının bire düşmesi halinde ticaret odalarına yapılacak bildirimlerde pay devrinin işlendiği pay defterinin örneğinin başvuruya eklenmesi icap etmektedir[38].

Komandit şirketlerde de pay defterinin tutulması zorunlu olup, yine şirketle ilgili bazı işlemlerde pay defterinin işlevi mevcuttur. Örneğin, hisse devrinin ilgili ticaret odasına tescili için gerekli olan evraklar arasında devralan ortağın pay defterindeki sayfası da istenmektedir[39].

Kooperatifler bakımından pay defterinin işlevi kooperatif ortaklığından çıkarılmada kendisini göstermektedir. Zira KoopK m. 16 uyarınca, yönetim kurulunun teklifi ile genel kurulca verilen çıkarılma kararı tutanağa geçirileceği gibi ortaklar defterine de yazılabilir.

B. YÖNETİM KURULU KARAR DEFTERİ VE BU DEFTERİN ÖNEM ARZ ETTİĞİ İŞLEMLER

1. Yönetim Kurulu Karar Defteri

Yönetim kurulu karar defteri TDİT m. 10/1'de, *"anonim şirketler ile kooperatiflerde yönetim kurulunun, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde yöneticinin veya yöneticilerin şirket yönetimi ile ilgili olarak aldığı kararların yazılacağı ciltli ve sayfa numaraları teselsül eden defter"* ibaresiyle tanımlanmıştır. Dolayısıyla anonim şirketler, kooperatifler ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler yönetim kurulu karar defteri tutmak zorundadır. Ancak TDİT m. 11/3'teki *"Kollektif ve komandit şirketlerde yönetimle görevlendirilen ortağın veya ortakların yahut bütün ortakların şirket yönetimi ile ilgili olarak aldığı kararlar da genel kurul toplantı ve müzakere defterine kaydedilir."* ibaresi gereği, anılan şirketlerde ayrıca bir yönetim kurulu karar defteri bulunmamaktadır[40].

Yönetim kurulu karar defterinin içeriğine ilişkin hükümlere ise TDİT m. 10/2'de yer verilmiş ve karar defterindeki kayıtların en az karar tarihini, karar sayısını, toplantıda hazır bulunanları, kararın içeriği ile üyelerin imzalarını içermesi gerektiği beyan edilmiştir. Keza TDİT m. 10/3 ile m. 10/9 arasındaki hükümlerde de yönetim kurulu kararının; fiziki olarak gerçekleşen veya elektronik ortamda yapılan toplantıda alınması yahut toplantı yapılmaksızın yazılı önerinin kabul edilmesi şeklinde alınması ahvalinde yönetim kurulu karar defterinin işlevine ilişkin esaslardan bahsedilmiştir. Anılar hükümler incelendiğinde söz konusu defterin, yönetim kurulu kararlarının alınması bakımından usulen önemli bir rol üstlendiği ortadadır.

05.08.2025); Ankara Ticaret Odası'nın aynı yöndeki açıklaması için bkz https://www.atonet.org.tr/hizmetlerimiz/ticaret-sicili-islemleri; İzmir Ticaret Odası'nın aynı yöndeki açıklaması için bkz. https://izto.org.tr/tr/tg/limited-sirketler (Erişim Tarihi: 05.08.2025).

[38] İstanbul Ticaret Odası'nın limited şirkette hisse devri sonucu ortak sayısının bire düşmesi halinde kendisine yapılacak bildirimde pay devrinin işlendiği pay defterinin ilgili sayfasının örneğinin de başvuruya eklenmesi gerektiği yönündeki açıklaması için bkz. https://www.ito.org.tr/tr/hizmetler/ticaret-sicili-islemleri/tescil-islemleri/limited-sirketler (Erişim Tarihi: 05.08.2025); Ankara Ticaret Odası'nın aynı yöndeki açıklaması için bkz https://www.atonet.org.tr/hizmetlerimiz/ticaret-sicili-islemleri (Erişim Tarihi: 05.08.2025); İzmir Ticaret Odası'nın aynı yöndeki açıklaması için bkz. https://izto.org.tr/tr/tg/limited-sirketler (Erişim Tarihi: 05.08.2025).

[39] Ankara Ticaret Odası'nın komandit şirkette hisse devrinin tescili için gerekli olan evraklar arasında devralan ortağın pay defterindeki ilgili sayfanın örneğinin de başvuruya eklenmesi gerektiği yönündeki açıklaması için bkz https://www.atonet.org.tr/hizmetlerimiz/ticaret-sicili-islemleri (Erişim Tarihi: 08.08.2025).

[40] Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, s. 398.

Pay defterine benzer şekilde yönetim kurulu karar defteri de açılış onayı yapılacak defterlerden biridir. Nitekim TDİT m. 13/1'de, yönetim kurulu karar defterinin açılış onayının kuruluş sırasında ve kullanmaya başlamadan önce, izleyen faaliyet dönemlerindeki açılış onayının ise defterin kullanılacağı faaliyet döneminin ilk ayından önceki ayın sonuna kadar noter tarafından yapılacağı belirtilmiştir. Ayrıca TDİT m. 13/4 uyarınca, yönetim kurulu karar defterinin açılış onayının her hesap dönemi için yapılması zorunludur. Yönetim kurulu karar defterinin kapanış onayı hususunda ise TDİT m. 15/1-b hükmü yol gösterici olacaktır. Anılan hükümde, yönetim kurulu karar defterinin izleyen hesap döneminin birinci ayının sonuna kadar notere ibraz edilerek kapanış onayının yapılacağı beyan edilmiştir. TDİT m. 13/6 gereğince, yönetim kurulu karar defterinin yenilenmesinin gerektiği hallerde açılış onayı yapılacak yeni defterin, kullanımına son verilecek defterle veya zayi edilmişse zayi belgesiyle birlikte notere ibraz edilecek ve yeni defterin açılış onayının yapıldığı esnada noter, eski deftere veya zayi belgesine, yeni defterin açılış onayının yapıldığını tarih ve sayıyı belirterek şerh düşecektir. Ayrıca TDİT m. 16/1'de, yönetim kurulu karar defterinin yeterli yapraklarının bulunması ahvalinde yeni hesap döneminin ilk ayı içerisinde onay yenilemek (ara onay) suretiyle kullanılmaya devam edilmesine cevaz verilmiştir.

2. Yönetim Kurulu Karar Defterinin Önem Arz Ettiği İşlemler

Anonim şirketler bağlamında ticaret odasına yapılacak birçok tescil başvurusunda yönetim kurulu karar defterinin ibrazı gerekmektedir. Nitekim ilgili ticaret odasına adres değişikliği, şube açılış ve kapanış, tek pay sahipliği bildirimi, tek pay sahibi değişikliği, tek pay sahipliğinden çok pay sahipliğine geçiş, yönetim kurulu üyesinin istifası ve atama, temsil yetkisinin belirlenmesi, temsil iç yönergesi, temsil iç yönergesine göre sınırlı yetkili atanması gibi işlemlerde yönetim kurulu karar defterinin ibrazı iktiza eder[41].

Yönetim kurulu karar defteri, TTK m. 390/4 hükmünde zikredilen yönetim kurulu toplantıları bakımından da elzem bir görev üstlenmektedir. Şöyle ki TTK m. 390/4'te, fiziki olarak yönetim kurulu toplantısı yapılmaksızın yazılı önerinin kabul edilmesi şeklinde yönetim kurulu kararının alınması düzenlenmiş ve hükümde üyelerin ilgili öneriye yazılı onay verebileceği ve bu onayların aynı kâğıtta bulunmasının zorunlu olmadığı, ancak onay imzalarının bulunduğu kâğıtların tümünün yönetim kurulu karar defterine yapıştırılması veya kabul edenlerin imzalarını içeren bir karara dönüştürülüp karar defterine geçirilmesinin kararın geçerliliği için gerekli olduğu zikredilmiştir. Keza bu zorunluluk TDİT m. 10/8'de de vurgulanmıştır[42].

Bu başlığı yakından ilgilendirmesi nedeniyle limited şirketlerde tutulması ihtiyari olan müdürler kurulu karar defterinden de bahsetmek faydalı olacaktır. Zira yukarıda zikredildiği üzere TDİT m. 11/4'te, *"Müdürler kurulu karar defterinin tutulması halinde açılış ve kapanış*

[41] İstanbul Ticaret Odası'nın anonim şirketler özelinde arz edilen işlemlerin gerçekleşmesi halinde yönetim kurulu karar defterinin kendisine ibrazının gerektiği yönündeki açıklaması için bkz. https://www.ito.org.tr/tr/hizmetler/ticaret-sicili-islemleri/tescil-islemleri/anonim-sirketler (Erişim Tarihi: 27.07.2025); İzmir Ticaret Odası'nın aynı yöndeki açıklaması için bkz. https://izto.org.tr/tr/tg/anonim-sirketler (Erişim Tarihi: 27.08.2025).

[42] Nitekim TDİT m. 10/8'de, *"Bir önerinin veya önerilerin ıslak imza ile imzalanması şeklinde alınan kararlar Kanunun 390 ıncı maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca karar defterine yapıştırılır; aksi halde karar geçersizdir."* ifadesine yer verilmiştir.

onayları dâhil olmak üzere yönetim kurulu karar defterine ilişkin hükümler uygulanır." ifadesine yer verilmiştir. Buradan yola çıkarak, müdürler kurulu karar defteri tutan limited şirketlerde, yönetim kurulu karar defterinin önem arz ettiği işlemler söz konusu olduğunda ilgili işlemler için müdürler kurulu karar defterinin mevcudiyeti icap edecektir.

Bir diğer ticaret şirketi olan kooperatifler için yönetim kurulu karar defterinin önemli bir işleve sahip olduğu husus ise kuruluş esnasında ticaret odası tarafından yapılacak tescil işleminde gerekli olmasıdır[43]. Ayrıca TSY m. 110/1'de kooperatifler özelinde ticaret siciline tescil edilecek olgular dercedilmiş ve TSY m. 110/2'de ise kooperatiflerle ilgili olarak m. 110/1'de yer almayan hususlara ilişkin tescil başvurularında anonim şirketlere ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla anonim şirketlerde ticaret odasına tescil başvurusu için yönetim kurulu karar defterinin gerektiği yukarıda arz edilen işlemler, kooperatifler için de söz konusu olduğunda kooperatife ait yönetim kurulu karar defteri de tescil başvurusuna eklenmek zorundadır. Keza sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler için de aynı durum söz konusudur. Zira TSY m. 68/1'de, TTK'de veya TSY'de aksi belirtilmedikçe, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlere de TSY'nin anonim şirketlere ilişkin hükümlerinin tatbik edileceği zikredilmiştir. Bu cihetle, anonim şirketlerde ticaret odasına tescil başvurusunda bulunmak için başvuruya yönetim kurulu karar defterinin eklendiği işlemlerin, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler bünyesinde gerçekleşmesi halinde de başvuruya bu defteri eklemeleri icap edecektir.

C. Genel Kurul Toplantı ve Müzakere Defteri ve Bu Defterin Önem Arz Ettiği İşlemler

1. Genel Kurul Toplantı ve Müzakere Defteri

Genel kurul toplantı ve müzakere defteri TDİT m. 11/1'de, *"Genel kurul toplantı ve müzakere defteri, tüzel kişi tacirlerin genel kurul toplantılarında görüşülen hususların ve alınan kararların kaydedildiği ciltli ve sayfa numaraları teselsül eden defter"* ibaresiyle tanımlanmıştır[44]. Nitekim TDİT m. 5 gereğince kollektif şirketler, adi komandit ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler, anonim şirketler, limited şirketler ve kooperatifler genel kurul toplantı ve müzakere defteri tutmakla mükelleftir. Belirtmek gerekir ki TDİT m. 3/1-b'de de ifade edildiği üzere, *"genel kurul"* ibaresi şahıs şirketleri bağlamında ortaklar kurulu veya ortakların tümünü ifade etmek için kullanılır.

Genel kurul toplantı ve müzakere defterinin içeriğine ilişkin hükümler TDİT m. 11/2'de kaleme alınmış ve genel kurul toplantı ve müzakere defterinin, şirket genel kurul toplantısı esnasında genel kurulda sorulan sorular, verilen yanıtlar, sunulan önergeler ve alınan kararların işlenerek veya hazırlanan toplantı tutanağının bu deftere yapıştırarak tutulabileceği

[43] Ankara Ticaret Odası'nın kooperatiflerin kuruluşu esnasında yapılacak tescil işleminde yönetim kurulu karar defterinin gerekli olduğu, bu sebeple anılan defterin başvuruya eklenmesinin icap ettiği yönündeki açıklaması için bkz. https://www.atonet.org.tr/hizmetlerimiz/ticaret-sicili-islemleri (Erişim Tarihi: 27.08.2025).

[44] Öğretide, genel kurul toplantı ve müzakere defterinin içeriğinin kararlardan oluştuğu gerekçesiyle bu defterin *"genel kurul müzakere ve karar defteri"* olarak isimlendirilmesinin isabetli olacağı yönünde görüş serdedilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdoğan Moroğlu, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler*, 7. Bası, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 56.

zikredilmiştir. Dolayısıyla anonim ve limited şirkette genel kurul toplantısının çağrılı ya da çağrısız yapılması önem arz etmemekte olup, her iki toplantıda da TDİT m. 11/2'deki usule uygun olarak kayıtların geçirilmesi mümkündür. Hal böyle olmakla birlikte limited şirketlerde TTK m. 617/4 çerçevesinde, fiziki bir toplantı yapılmaksızın ortaklardan birinin gündem maddesi ile ilgili önerisine diğer ortakların yazılı onayları alınarak da genel kurul kararı alınabilir. Mezkûr durumda alınan kararın, genel kurul toplantı ve müzakere defterine nasıl kaydedileceği hususunda ise bir açıklık bulunmamaktadır. Kanaatimizce ortakların verdikleri onayların gerek bütün olarak bir kâğıtta yer almaları gerekse farklı kâğıtta yer almaları fark etmeksizin, tüm onayların bahsi geçen deftere bir şekilde yapıştırılması sorunun çözümünde işlevsel olacaktır[45].

Genel kurul toplantı ve müzakere defterinin açılış onayından bahsetmek gerekir ise yine pay defteri ve yönetim kurulu karar defterinin açılış onayında olduğu gibi TDİT m. 13/1'deki usul takip edilecektir. Ayrıca TDİT m. 13/4 uyarınca söz konusu defter, yeterli yaprakları bulunmak kaydıyla izleyen hesap dönemlerinde de açılış onayı yaptırılmaksızın kullanılmaya devam edilebilir. Son olarak, kapanış onayı yapılacak defterlerin belirtildiği TDİT m. 15'te, genel kurul toplantı ve müzakere defteri yer almadığından, bu defter için kapanış onayı zorunluluğu bulunmamaktadır[46].

2. Genel Kurul Toplantı ve Müzakere Defterinin Önem Arz Ettiği İşlemler

Tüzel kişi tacirlerin genel kurul toplantılarında görüşülen hususların ve alınan kararların kaydedildiği genel kurul toplantı ve müzakere defteri birçok işlem bakımından önem arz etmektedir. Söz konusu işlemleri anonim şirketler itibarıyla ele almak gerekirse merkez nakli, esas sözleşme değişikliği, esas sermayenin artırılması ve azaltılması, tasfiyeye giriş, tasfiyeden dönüş ve tasfiye sonu gibi işlemlerin ticaret odasınca tescili için genel kurul toplantı ve müzakere defterine ihtiyaç hâsıl olacaktır[47]. Ayrıca bağımsız denetçi ve yönetim kurulu üyesi seçimi, ünvan değişikliği, genel kurulun çalışma esas ve usulleri hakkında iç yönergenin tescili işlemlerinde de anılan defterin ilgili ticaret odasına ibrazı zorunludur[48].

Benzer biçimde, genel kurul toplantı ve müzakere defteri, limited şirketler çerçevesinde ana sözleşme değişikliği, esas sermaye artırımı, adres değişikliği, şube açılışı ve kapanışı, hisse devri, tek pay sahipliği bildirimi, ortak/müdür ad-soyad değişikliği, müdür ataması ve istifası, tasfiyeye giriş, tasfiyeden dönüş ve tasfiye sonu gibi işlemlerde ehemmiyetlidir. Zira anılan

[45] Aynı yönde bkz. Aksoy, "Defter Tutma Yükümlülüğü", s. 146.

[46] Aşağıda açıklanacağı üzere, limited şirketlerde müdürler kurulu karar defteri tutulmuyorsa müdürler kurulu kararlarının genel kurul toplantı ve müzakere defterine kaydedilmesi mümkündür. Söz konusu ihtimalde müdürler kurulu kararlarının yer aldığı genel kurul toplantı ve müzakere defterinin kapanış onayına tabi olup olmadığı noktasında ise açıklık bulunmamaktadır. Aynı yönde bkz. Bahtiyar ve Biçer, "Ticari Defter Tutma Yükümlülüğü", s. 18.

[47] İstanbul Ticaret Odası'nın anonim şirketler özelinde arz edilen işlemlerin gerçekleşmesi halinde genel kurul toplantı ve müzakere defterinin kendisine ibrazının gerektiği yönündeki açıklaması için bkz. https://www.ito.org.tr/tr/hizmetler/ticaret-sicili-islemleri/tescil-islemleri/anonim-sirketler (Erişim Tarihi: 30.08.2025).

[48] İzmir Ticaret Odası'nın anonim şirketler özelinde arz edilen işlemlerin gerçekleşmesi halinde genel kurul toplantı ve müzakere defterinin kendisine ibrazının gerektiği yönündeki açıklaması için bkz. https://izto.org.tr/tr/tg/anonim-sirketler (Erişim Tarihi: 30.08.2025).

işlemlerin ticaret odasına tescili gerekmekte olup, tescil başvurusuna da genel kurul toplantı ve müzakere defterinin eklenmesi mecburidir[49].

Son olarak, genel kurul toplantı ve müzakere defteri hem kooperatifler hem de sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler bünyesinde tescili gereken işlemler bakımından önemli rol oynamaktadır. Nitekim yukarıda arz edildiği üzere TSY m. 110/1'de kooperatifler bakımından ticaret siciline tescil edilecek işlemler belirtilmiş ve TSY m. 110/2'de ise kooperatiflerle ilgili olarak m. 110/1'de yer almayan hususlara ilişkin tescil başvurularında anonim şirketler hakkındaki hükümlerin kıyasen uygulanacağı zikredilmiştir. Yine TSY m. 68/1'de, TTK'de veya TSY'de aksi belirtilmedikçe, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlere de anılan Yönetmeliğin anonim şirketlere ilişkin hükümlerinin uygulanacağı kaleme alınmıştır. Bu sebeple, anonim şirketlerde ticaret odasına tescil başvurusu için genel kurul toplantı ve müzakere defterinin gerektiği yukarıdaki mevzubahis işlemler, kooperatifler veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler için de söz konusu ise ilgili genel kurul toplantı ve müzakere defteri de tescil başvurusuna eklenecektir.

D. Müdürler Kurulu Karar Defteri ve Bu Defterin Önem Arz Ettiği İşlemler

TDİT m. 10/1'de yer alan karar defteri tutacak şirketler arasında limited şirket zikredilmemiştir. Dolayısıyla limited şirketler özelinde müdür/müdürler için bu minvalde bir ticari defter tutma zorunluluğu öngörülmemiştir[50]. Ancak mezkûr şirketler karar defteri tutma yönünde bir irade göstermiş ise tutulan bu defter müdürler kurulu karar defteri adını alacaktır. Keza bu husus TDİT m. 11/4'te, *"Limited şirketlerde müdür veya müdürler kurulunun şirket yönetimi ile ilgili olarak aldığı kararlar genel kurul toplantı ve müzakere defterine kaydedilebileceği gibi ayrı bir müdürler kurulu karar defteri de tutulabilir. Müdürler kurulu karar defterinin tutulması halinde açılış ve kapanış onayları dâhil olmak üzere yönetim kurulu karar defterine ilişkin hükümler uygulanır."* şeklinde ayrıntılı olarak izah edilmiştir. Mezkûr hükümde belirtildiği üzere, müdürler kurulu karar defterine şirket yönetimi ile ilgili olarak alınan kararların ve TDİT m. 10/2'de belirtilen hususların yazılması zorunludur. Ayrıca TDİT m. 11/4 gereğince, ayrı bir müdürler kurulu karar defteri tutulması halinde müdür/müdürler kurulu kararları, genel kurul toplantı ve müzakere defterine kaydedilmeyecektir.

Müdürler kurulu karar defterinin açılış ve kapanış onayları hakkında yönetim kurulu karar defterine ilişkin hükümler uygulanacağından, anılan defterin açılış onayı hakkında TDİT m. 13/1 hükmü tatbik edilecek ve açılış onayı kuruluş sırasında ve kullanmaya başlamadan önce, izleyen faaliyet dönemlerindeki açılış onayı ise defterin kullanılacağı faaliyet döneminin

---

[49] İstanbul Ticaret Odası'nın limited şirketler kapsamında arz edilen işlemlerin gerçekleşmesi halinde genel kurul toplantı ve müzakere defterinin kendisine ibrazının gerektiği yönündeki açıklaması için bkz. https://www.ito.org.tr/tr/hizmetler/ticaret-sicili-islemleri/tescil-islemleri/limited-sirketler (Erişim Tarihi: 05.09.2025); Ankara Ticaret Odası'nın aynı yöndeki açıklaması için bkz https://www.atonet.org.tr/hizmetlerimiz/ticaret-sicili-islemleri; İzmir Ticaret Odası'nın aynı yöndeki açıklaması için bkz. https://izto.org.tr/tr/tg/limited-sirketler (Erişim Tarihi: 05.09.2025).

[50] Her ne kadar müdürler kurulu karar defterini tutmak zorunlu olmasa da ticari defterlere ilişkin TTK m. 64/4 hükmündeki *"yönetim kurulu"* ibaresinin *"yönetim organı"* olarak anlaşılması gerektiği yönünde bkz. Bahtiyar ve Biçer, "Ticari Defter Tutma Yükümlülüğü", s. 18.

ilk ayından önceki ayın sonuna kadar noter tarafından yapılacaktır. İlaveten TDİT m. 13/4'te zikredildiği üzere, müdürler kurulu karar defterinin açılış onayının her hesap dönemi için yapılması zorunludur. Bu defterin kapanış onayında ise TDİT m. 15/1-b hükmü devreye gireceğinden, anılan onay zorunlu olacaktır.

Müdürler kurulu karar defterinin önem arz ettiği işlemlerden bahsetmek gerekirse TDİT m. 11/4 hükmü burada da uygulama alanı bulacaktır. Bu haseple, mezkûr defterin tutulması ahvalinde yukarıda arz edilen yönetim kurulu karar defterinin önem arz ettiği işlemlerden, limited şirketin yapısına ve işleyişine uygun düşenler bakımından müdürler kurulu karar defteri önemli bir işleve sahip olacaktır.

II. ŞİRKETİN MUHASEBESİYLE İLGİLİ OLMAYAN TİCARİ DEFTERLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TUTULMASI

Çalışma konumuz bağlamında, şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerin elektronik ortamda tutulması meselesinin de incelenmesi zaruridir. Nitekim anılan defterlerden fiziki olarak tutulanların zayi olma rizikosu, elektronik ortamda tutulanlara nazaran daha yüksektir. Dolayısıyla şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ve fiziki olarak tutulan ticari defterlerin zıyaı halinde aşağıda değinilecek sorunların güncelliğini koruduğu aşikârdır.

Şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler özelinde elektronik deftere ilişkin ilgili mevzuat hükümleri incelendiğinde, bütün defterler ve şirketler için elektronik defter zorunluluğu öngörülmediği ortadadır. Nitekim İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması Hakkında Tebliğ[51] (ETDT) m. 5/1-a'da, *"1/1/2026 tarihinden itibaren kuruluşu ticaret siciline tescil edilen şirketler"* ile ETDT m. 5/1-b'de, *"15/11/2012 tarihli ve 28468 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Anonim ve Limited Şirketlerin Sermayelerini Yeni Asgari Tutarlara Yükseltmelerine ve Kuruluşu ve Esas Sözleşme Değişikliği İzne Tabi Anonim Şirketlerin Belirlenmesine İlişkin Tebliğin 5 inci maddesinin birinci fıkrasında sayılan anonim şirketler"* için elektronik defter tutma zorunluluğu öngörülmüş; ETDT m. 5/1'de ise elektronik ortamda tutulması zorunlu olan defterler pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defteri olarak belirlenmiştir[52]. Ayrıca ETDT m. 5/2 uyarınca, ETDT m. 5/1-a ve b kapsamında yer almayan şirketlerin ihtiyari olarak ETDT kapsamındaki defterlerini elektronik ortamda tutabileceği; bu durumda pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterinin elektronik ortamda tutulmasının zorunlu olduğu zikredilmiştir[53]. Dolayısıyla ETDT m. 5/1-a ve b kapsamında yer almayan şirketlerin, muhasebeleriyle ilgili olmayan

[51] Bkz. 14.02.2025 tarihli 32813 sayılı Resmî Gazete.

[52] Bu belirleme, 20.09.2025 tarihli 33023 sayılı Resmî Gazete'de ETDT m. 5/1'de yapılan değişiklikle yürürlüğe girmiştir. Anılan değişiklik m. 1'de, *"14/2/2025 tarihli ve 32813 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması Hakkında Tebliğin 5 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "uyarınca" ibaresinden sonra gelmek üzere "pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere" ibaresi eklenmiş …"* şeklinde kaleme alınmıştır.

[53] Bu zorunluluk, 20.09.2025 tarihli 33023 sayılı Resmî Gazete'de ETDT m. 5/1'de yapılan değişiklikle yürürlüğe girmiştir. Anılan değişiklik m. 1'de, *"14/2/2025 tarihli ve 32813 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması Hakkında Tebliğin 5 inci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. "Bu durumda pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterinin elektronik ortamda tutulması zorunludur.""* şeklinde kaleme alınmıştır.

ticari defterlerini fiziki olarak tutma imkânları devam etmektedir. Keza hem zorunlu elektronik defter tutma yükümlülüğüne tabi olan ETDT m. 5/1-a ve b kapsamındaki şirketler için hem de anılan hükümlerin kapsamında yer almaması sebebiyle ihtiyari olarak elektronik defter tutmayı tercih edecek şirketler için yönetim kurulu karar defterinin elektronik ortamda tutulması zorunlu olmayacaktır. Diğer bir anlatımla, zorunlu yahut ihtiyari olarak defterlerini elektronik ortamda tutan şirketler mutlaka pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterini elektronik ortamda tutacak; yönetim kurulu karar defterini ise elektronik ortamda ya da fiziki olarak tutma noktasında serbest olacaklardır. Keza müdürler kurulu karar defterinin tutulması halinde, TDİT m. 11/4 gereğince yönetim kurulu karar defterine ilişkin hükümler uygulanacağından, müdürler kurulu karar defterinin de elektronik ortamda ya da fiziki olarak tutulması noktasında bir serbestlik mevcuttur.

Sonuç olarak, şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerin elektronik ortamda tutulması nispeten yeni bir uygulama olup, tüm şirketler ve tüm defterler bakımından bu uygulama zorunlu tutulmamıştır. Bu sebeple, uygulamada birçok şirketin ilgili defterlerini fiziki olarak tuttuğu görülmekte ve bu şekilde tutmaya devam edecekleri de hâlihazırdaki malumdan anlaşılmaktadır. Dolayısıyla fiziki olarak tutulan mezkûr defterler için zayi olma tehlikesi hala güncelliğini korumakta olup, bu durum aşağıda değinilecek sorunlara gebedir.

III. ŞİRKETİN MUHASEBESİYLE İLGİLİ OLMAYAN TİCARİ DEFTERLERİN ZIYAI

A. Ticari Defterleri Saklama Yükümlülüğü ve Zayi Belgesi

Ticari defterler, ticari işletmeyi ilgilendiren uyuşmazlıkların çözümünde başvurulacak önemli ispat araçlarındandır[54]. Bu sebeple TTK m. 82'te dercedilen çeşitli belgelere ilişkin tacirin saklama yükümlülüğünün kapsamında ticari defterler de yer almaktadır. Nitekim TTK m. 82/1'de tacirin ticari defterlerini saklama yükümlü olduğu; m. 82/5'te saklama yükümlülüğünün on yıl boyunca devam edeceği[55]; m. 82/6'da ise saklama süresinim ticari defterlere son kaydın yapıldığı takvim yılının bitişiyle başlayacağı zikredilmiştir. Belirtmek gerekir ki tacirin ticari defterleri saklama yükümlülüğü, defter tutma yükümlülüğünün tamamlayıcısıdır[56].

Kanun koyucu, mevzuatta öngörülen on yıllık saklama süresi içinde ticari defterlerin zayi olmasına ilişkin TTK m. 82/7 hükmünü tahsis etmiştir. Mezkûr hükümde, *"Bir tacirin saklamakla yükümlü olduğu defterler ve belgeler; yangın, su baskını veya yer sarsıntısı gibi bir afet veya hırsızlık sebebiyle ve kanuni saklama süresi içinde zıyaa uğrarsa tacir zıyaı öğrendiği tarihten itibaren otuz gün içinde ticari işletmesinin bulunduğu yer yetkili mahkemesinden kendisine bir belge verilmesini isteyebilir. Bu dava hasımsız açılır. Mahkeme gerekli gördüğü delillerin*

[54] Alinur Dengiz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Ticari Defterlerin İspat Gücü,* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 77; Algur, *Ticari Defterler ile İspat*, s. 65.

[55] On yıllık sürenin amacı aşacak düzeyde fazla olduğu yönündeki eleştiri için bkz. Mustafa Yasan, "Zayi Belgesinin Temini İçin Gerekli Olan Koşulların 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümleri ile Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi," *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. C. 28/S. 2 (2011), s. 69 vd.

[56] Şener, "Zayi Belgesi", s. 236; Yasan, "Zayi Belgesinin Temini", s. 56.

toplanmasını da emredebilir." ibaresi yer almaktadır. Dolayısıyla ilgili mahkemenin zayi belgesi verebilmesi için bazı şartların mevcudiyeti aranacaktır.

TTK m. 82/7'den hareketle ilgili mahkemeden zayi belgesi talep edebilmek için öncelikle zayi belgesini talep eden kişinin tacir sıfatını taşıması, tacir sayılması ya da tacir gibi sorumlu olması aranacaktır[57]. Bir diğer husus ise zayi olan defterlerin tacirin saklamakla yükümlü olduğu ve kullanılmış ticari defterler olması gerekir[58]. Ayrıca söz konusu defterler yangın, su baskını veya yer sarsıntısı gibi bir afet neticesinde veya hırsızlık[59] sebebiyle zayi olmalıdır. TTK m. 82/7'deki *"gibi"* ibaresinden de anlaşılacağı üzere zayi belgesinin talep edilebileceği durumlar hükümde sayılan afetlerle sınırlı olmayıp, bunlara benzeyen diğer afetlerde de söz konusu belgenin talebi mümkündür[60]. İfade etmek gerekir ki zayi belgesinin talep edilmesinin sebebini teşkil eden olayın kaçınılmaz olması gerekir[61]. Eş bir anlatımla, tüm tedbirler alınmış olmasına rağmen söz konusu mücbir sebebin ticari defterlerin zayi olmasına sebep olması engellenememiş olmalıdır. Tüm tedbirlerin alınıp alınmadığının kontrolü noktasında ise TTK m. 18/2'de yer alan basiretli tacir gibi davranma yükümlülüğü[62] devreye girecektir. Zira basiretli tacir gibi davranma yükümlülüğünü ihlal ederek, ticari defterlerin zayi olmasına sebebiyet veren tacirin zayi belgesi talebi reddedilecektir[63].

---

[57] Şener, "Zayi Belgesi", s. 245 vd.; Yasan, "Zayi Belgesinin Temini", s. 79 vd.

[58] Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, s. 412; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 388; Şener, "Zayi Belgesi", s. 248 vd. Ticari belgelere ilişkin de zayi belgesinin alınabileceği yönünde bkz. Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 387 dn. 4. Ayrıca bankanın saklamakla yükümlü olduğu çeklerin zıyaa uğraması halinde zayi belgesi talebinin kabul edildiği Yargıtay kararı için bkz. Yargıtay 11. HD, E. 2015/10387, K. 2016/5196, T. 09.05.2016 (Lexpera). Keza VUK uyarınca düzenlenmiş işletme defterinin zayi olması halinde bu deftere ilişkin zayi belgesi talebinin de kabul edildiği Yargıtay ve BAM kararı için bkz. Yargıtay 11. HD, E. 2015/10374, K. 2016/4855, T. 02.05.2016 (Lexpera); İstanbul BAM 13. HD, E. 2018/1271, K. 2019/1478, T. 23.10.2019 (Lexpera).

[59] İfade etmek gerekir ki eTTK'de hırsızlık sebebiyle zayi belgesinin talep edilebilmesine cevaz verilmemiştir. Ancak Yargıtay, eTTK döneminde çeşitli kararlarında hırsızlık sebebiyle zayi belgesinin alınabileceğine hükmetmiştir. Bkz. Yargıtay 11. HD, E. 2003/154, K. 2003/5857, T. 02.06.2003 (Lexpera); Yargıtay 11. HD, E. 1975/2805, K. 1975/4553, T. 03.07.1975 (Lexpera). 6102 sayılı TTK'de ise hırsızlık sebebiyle zayi belgesinin alınabilmesine imkân sağlanmıştır.

[60] Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, s. 412; Taşdelen, "Ticari Defterler", s. 279; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 388; Kayıhan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 207; Dengiz, *Ticari Defterlerin İspat Gücü*, s. 171; Şener, "Zayi Belgesi", s. 251.

[61] Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 388; Kayıhan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 207; Şener, "Zayi Belgesi", s. 250.

[62] Basiretli tacir gibi hareket etme yükümlülüğü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ozan Can, *Basiretli Tacir (Basiretli İş İnsanı) Gibi Hareket Etme Yükümlülüğü,* Ankara: Adalet Yayınevi, 2022; Hacı Kara, *Türk Ticaret Kanunu ve Yargı Kararlarına Göre Basiretli Tacir Gibi Hareket Etmek İlkesi*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2024; Gamze Çakı Çifci, *Basiretli İş Adamı Gibi Davranma Yükümlülüğü*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.

[63] Basiretli tacir gibi hareket etme yükümlülüğünün ihlali sebebiyle zayi belgesi talebinin reddedildiği Yargıtay kararları için bkz. *"Mahkemece; iddia ve tüm dosya kapsamına göre, şarjlı el matkabının prize takılı olduğu sırada bataryanın aşırı ısınması ile şase yapması sonucu çıkan alevlerin prizin yakınındaki minderi tutuşturması nedeniyle çıkan yangın sonunda dava konusu belgelerin yandığı, davacı şirket hakkında yapılan bir şikâyet nedeniyle, bağlı olduğu tarafından 2007-2008-2009-2010 ve 2011 yıllarına ait vergi incelemesinin yapıldığı, yangında yanan ticari defterlerin de bu döneme ait olduğu, yangının çıkış şekline göre davacının ticari kayıtlarını korumak konusunda basiretli bir tacir gibi davranmadığı ve davayı açmakta iyiniyetli olmadığı gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir."* Yargıtay 11. HD, E. 2014/883, K. 2014/3586, T. 26.02.2014 (Lexpera); "*Mahkemece, iddia ve tüm dosya kapsamına göre, davacının saklamakla yükümlü olduğu belgeleri TTK'nın 82/7'nci maddesinde belirtilen hallerle değil, taşıma sırasında basiretli bir tacir gibi davranmamaktan kaynaklanan nedenlerle ziyaa uğrattığı, ayrıca süresinde davanın açılıp açılmadığının tespiti yönünden de ziyanın öğrenildiğini belirttiği tarihe ilişkin bir belgenin dosyaya sunulmadığı, davaya konu 2012 ve 2013 yıllarına ait yevmiye defteri, kebir defteri ve alış fatura asılları ile satış*

Uygulamada her ne kadar yeknesaklık olmasa da[64] TTK m. 82/7 gereğince tacirin zayi belgesi talep edebilmesi için aranan koşullardan bir diğeri de zayi belgesi istenen ticari defterlerin açılış ve kapanış onayları yapılarak, usulüne uygun tutulmuş olmasıdır[65]. Bahsi geçen defterlerin usulüne uygun tutulup tutulmadığının tespitinde ise noterde gerekli tasdik veya ticaret sicilinde ilgili onay işlemlerinin yapıldığına dair yer alan kayıtlar etkili olacaktır[66]. Son şart olarak hakkında zayi belgesi talep edilen defterlerin TTK m. 82/5'te belirtilen on yıllık saklama süresi içinde zayi olması ve tacirin defterlerin zayi olduğunu öğrendiği tarihten itibaren otuz günlük süre içerisinde ilgili mahkemeye zayi belgesi almak için başvurması gerekir.

Zayi belgesi verilmesine ilişkin talebi inceleyen mahkeme, öncelikle TTK m. 82/7'deki koşulların mevcut olup olmadığını tespit edecektir. Bu talep çekişmesiz yargı işi olup, mahkeme gerekli ispat vasıtalarına kendiliğinden başvurabilecek ve belgenin verilip verilmemesi

faturalarının zayi nedeniyle iptali isteminin TTK'nun 82/7'nci maddesine uyan hallerden olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir." Yargıtay 11. HD, E. 2015/914, K. 2015/5833, T. 27.04.2015 (Lexpera); *"Mahkemece, tüm dosya kapsamına göre, basiretli bir tacirin ticari defter ve belgelerini şirket merkezinde muhafaza etmesi ve korunması için gerekli tedbirleri alması gerektiği, davacının, defterlerin mutad olarak bulunması gereken yer dışında, araç içindeyken ve sadece araçtan defterlerin yandığı iddiasının hayatın olağan akışına uygun bulunmadığı, muhafaza tedbirlerini almayarak kusurlu davranan davacının talebinin yerinde olmadığı gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir."* Yargıtay 11. HD, E. 2014/18993, K. 2015/3933, T. 20.03.2015 (Lexpera); *"Davacı vekili; müvekkilİ şirkete ait depodaki arşivde bulunan ticari defterler ve dosyaların bir kısmının şirketin merkez arşivine taşındığını, müvekkili tarafından bu arşiv çalışmalarının son derece titiz bir şekilde yapıldığını, ancak 01/01/2015 ile 31/12/2015 cari dönem için yevmiye defteri ve aynı döneme ilişkin defteri kebirin zayi olduğunu, uzun süren aramalara rağmen bulunamadığını ileri sürerek söz konusu defterlerin zayi olduğuna ilişkin zayi belgesi verilmesini talep ve dava etmiştir. Mahkemece, tüm dosya kapsamına göre; davacının basiretli bir tacir olarak ticari defter ve belgelerini şirket merkezinde muhafaza etmesi ve korunması için gerekli tedbirleri alması gerektiği, yine defterlerin mutad olarak bulunması gereken yer dışına nakledilirken zayi olmaması için gerekli tedbirin alınması gerektiği, tanık anlatımlarına göre davacı tarafın defterleri açık kamyonda taşınmasına müsaade ettiği ve muhafaza tedbirlerini almayarak kusurlu davrandığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir."* Yargıtay 11. HD, E. 2016/6941, K. 2018/727, T. 05.02.2018 (Lexpera).

[64] Uygulamada usulüne uygun tutulmayan ticari defterlerin zayi olması ihtimalinde zayi belgesinin verilip verilmeyeceği noktasında yargı kararları arasında yeknesaklık bulunmamaktadır. Nitekim Yargıtay önceki tarihli bir kararında *"ticari defterin noter tarafından verilen açılış-kapanış onayları bulunmuyorsa, bu defterler için zayi belgesi istenemeyeceğini"* (Yargıtay 11. HD, E. 1997/4020, K. 1997/4340, T. 06.09.1997 (Lexpera)) belirtmiş; sonraki tarihli başka kararlarında ise *"ticari defterlerin tasdik durumunun zayi belgesinin istenmesi davasının konusunu oluşturmayacağı"* (Yargıtay 11. HD, E. 2012/7340, K. 2013/6393, T. 01.04.2013 (Lexpera); Yargıtay 11. HD, E. 2008/2193, K. 2009/6330, T. 25.05.2009 (Lexpera)) ibaresiyle aksini ifade ederek, ticari defterlerin usulüne uygun şekilde tutulup tutulmadığının incelenmesinin anılan dava için elzem olmadığına hükmetmiştir. Sonraki tarihli Yargıtay kararlarından yola çıkarak, her ne kadar ticari defterler usulüne uygun tutulmasa da uygulamada zayi belgesinin verilmesine hükmedildiği durumlarla karşılaşmanın mümkün olduğu söylenebilir.

[65] Aynı yönde bkz. Şener, "Zayi Belgesi", s. 262; Aksoy, "Defter Tutma Yükümlülüğü", s. 155; Yasan, "Zayi Belgesinin Temini", s. 92.

[66] Şirketin başlangıçta veya devam eden süreçte ilgili defterlerin açılış ve kapanış onaylarının yapılıp yapılmadığı bilgisine ilgili noterden, ticaret sicili kayıtlarından veya ticaret sicil müdürlüğünden ulaşılması mümkündür. Nitekim Noterler Kanunu m. 68'de, *"Noterler Türk Ticaret Kanunu ve diğer kanunlar hükümlerine göre tutulması gereken defterleri bu kanunlar uyarınca onaylarlar. Yukarıdaki fıkrada anılan defterlerin onaylanmasından sonra noter, onayladığı defterin nevini, ait olduğu yılı, sayfa sayısını, sözü geçen kanunların emrettiği şekilde mercilerine, tek tek veya liste halinde taahhütlü mektupla bildirir."* ifadesine yer verilmiştir. Keza Genelge m. 5'te, *"Açılış onayları kural olarak noterlikler tarafından yapılmakta ise de mevzuatta yapılan değişiklik ile buna istisna getirilmiştir. Buna göre; 6102 sayılı TTK 'nin 64 üncü maddesinin üçüncü fıkrası, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 223 üncü maddesinin üçüncü fıkrası ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 89 uncu maddesi ile Tebliğ'in 13 üncü maddesinin üçüncü fıkrası gereğince, anonim ve limited şirketler ile kooperatiflerin kuruluşunda, ticari defterlerinin açılış onaylarının şirket/kooperatif merkezinin bulunduğu ticaret sicili müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Bunlar dışında kalan, kolektif ve komandit şirketler ile gerçek kişi tacirlerin ilk işe başlamalarında ticari defterlerin açılış onayları ise noterliklerde yapılmaktadır."* ifadesine yer verilmiştir.

noktasında bir karara varacaktır[67]. Mevzubahis kararın olumlu olması halinde zayi belgesi düzenlenecek ve bu belge tacirin hukuk alanında, aşağıda da ele alınacağı üzere birçok hüküm ve sonuç doğuracaktır.

B. Zayi Belgesinin Hüküm ve Sonuçları

Zayi belgesinin alınması başta ispat hukuku olmak üzere farklı hüküm ve sonuçlar doğurmaktadır[68]. Şöyle ki, ticari defterlerinin ibrazının istendiği herhangi bir durumda tacir, mezkûr defterlerinin zayi olduğunu beyan eder ve bu durumu da zayi belgesini sunarak belirtirse bu noktada tacirin ticari defterlerini ibraz zorunluluğu ortadan kalkacaktır[69]. Dolayısıyla tacirin ticari defterlerini ibrazdan kaçınmasına ilişkin hüküm ve sonuçlar doğmayacaktır[70].

Çalışma konumuzu oluşturan şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler özelinde de zayi belgesinin alınması farklı sonuçlar doğurmaktadır. Öyle ki, söz konusu defterlerin yenilenmesinin gerektiği hallerde yeni defterlerin açılış onayları yapılırken zayi belgesi kendisini göstermektedir. Nitekim yukarıda beyan edildiği üzere, TDİT m. 13/6 uyarınca pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterinin zıyaa uğraması ahvalinde yenilerinin açılış onaylarının yapılabilmesi için notere zayi belgesinin ibrazı da gerekecektir. Keza yukarıda her bir defter özelinde bahsettiğimiz önem arz eden işlemlerin gerçekleşmesi bakımından zayi belgesi ehemmiyetli bir konuma sahip olacaktır.

IV. Zayi Belgesinin Bulunmamasına İlişkin Değerlendirme

A. Zayi Belgesinin Bulunmaması Halinde Ortaya Çıkacak Bazı Sorunlar

Yukarıda arz edildiği üzere şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler, şirketlere ilişkin birçok işlemde önemli rol oynamaktadır. Şirketlerin faaliyetlerini yürütürken kimi zaman söz konusu defterlerin ibrazı istenmekte kimi zaman da bazı işlemlerin anılan defterlere işlenmesi gerekmektedir. Bu noktada, şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerin zayi olması halinde tacirin zayi belgesi almak için mahkemeye başvurup, mahkemece bu talebinin reddedilmesi ihtimalinde anılan defterlerin mevcudiyetini gerektiren işlemlerin nasıl gerçekleşeceği hususunda açıklık bulunmamaktadır. Ayrıca söz konusu işlemler incelendiğinde birçoğunun şirketin işleyişi ve devamı için önem ihtiva eden işlemler olduğu görülmektedir.

---

[67] Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, s. 412; Yasaman ve Poroy, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 283; Kayıhan, *Ticari İşletme Hukuku,* s. 207; Yasan, "Zayi Belgesinin Temini", s. 88.

[68] Zayi belgesinin alınması vergi hukuku, sosyal güvenlik hukuku ve ceza hukuku bakımından da birçok hüküm ve sonuç doğurmaktadır. Ancak çalışma konumuzun sınırı nedeniyle burada söz konusu belgenin yalnızca TTK ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) kapsamındaki hüküm ve sonuçlarına değinilecektir.

[69] Yasan, "Zayi Belgesinin Temini", s. 73 vd.; Dengiz, *Ticari Defterlerin İspat Gücü*, s. 173; Algur, *Ticari Defterler ile İspat*, s. 42.

[70] Söz gelimi, muhtelif kanunlarda tacirin ticari defterlerini ibrazdan kaçınması halinde öngörülen para cezaları uygulama alanı bulamayacaktır. Benzer biçimde, ticari defterlerini kendi lehine delil olarak kullanmak isteyen tacir, kendi defterlerini ibraz ettiğinde ticari defterleri zıyaı uğrayan tacir zayi belgesi almış ve bu belgeyi ibraz etmişse artık karşı taraf defterlerini kendi lehine delil olarak kullanamayacak ve iddiasını başka delillerle kanıtlamak zorunda kalacaktır. Bu cihetle, ticari defterleri zayi olan tacirin zayi belgesi alması karşı tarafın kendi lehine defterlerine delil olarak dayanması ahvalinde de önemli rol oynamaktadır.

Anonim şirketlerde genel kurul kararlarının geçerliliği, kural olarak bu kararların usulüne uygun şekilde alınmasına bağlı olup, genel kurul toplantı ve müzakere defterinin ibraz edilememesi tek başına geçersizlik sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte, söz konusu defterin zayi olması ve zayi belgesinin temin edilememesi halinde, genel kurul tutanaklarının ibraz edilememesi nedeniyle kararların varlığı ve içeriğinin ispatı ciddi şekilde güçleşmekte; özellikle tescile tabi kararlar bakımından ticaret sicili işlemlerinin gerçekleştirilememesi sonucu, bu kararların üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmesi engellenmektedir. Nitekim şirketi ilgilendiren birçok işlemin ticaret odasına bildirimi gerekmekte, bu bildirimler esnasında ise pay defterinin ibrazı aranmaktadır. Pay defterinin zayi olması ve netice olarak zayi belgesinin mevcut olmaması halinde ticaret odasına yapılacak bildirimler aksayacaktır. Bir başka husus, genel kurul toplantısı öncesi pay sahiplerine yapılacak çağrı pay defteri de dikkate alınarak yapılacak, söz konusu ilanın pay defterinde yazan pay sahiplerine usulüne uygun olarak veya hiç yapılmaması ihtimalinde ise toplantıda alınan kararların TTK m. 445/1 ve m. 4461-b kapsamında iptali gündeme gelebilecektir. Dolayısıyla bir anonim şirketin genel kurul toplantısı için yapılacak çağrıda ve toplantıda alınacak kararların sıhhatinde pay defterinin mevcudiyeti önemli rol oynamaktadır. Ayrıca genel kurul toplantısında hazır bulundurulacak belgelerden biri de pay defteri olduğundan, bu defterin yokluğu halinde genel kurul toplantılarının nasıl yapılacağı da sorun teşkil etmektedir. Bununla birlikte anonim, limited ve komandit şirketlerde hisse devirleri ile bu devirlere ilişkin ilgili bilgilerin pay defterine dercedilmesi gerektiğinden, anılan defterin yokluğunda bu işlemlere ilişkin kayıtların yapılması da mümkün olmayacaktır. Keza TTK m. 501 bağlamında bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylarda şirkete karşı geri kalan pay bedelini ödemekle yükümlü olan kişiyi belirlerken pay defterinin veya zayi belgesinin bulunmaması şirket sermayesi ve iktisadi geleceği itibarıyla sorun yaratacaktır. Pay defterinin veya zayi belgesinin mevcut olmamasının doğuracağı bir diğer sorun ise pay defterinin yenilenmesinin gerektiği durumlarda kendisini gösterecektir. Nitekim yukarıda zikredildiği üzere, TDİT m. 13/6 uyarınca pay defterinin yenilenmesinin gerektiği durumlarda yeni defterin açılış onayı yapılırken eski defterin veya zayi belgesinin notere ibrazı aranacaktır. Dolayısıyla pay defterinin veya zayi belgesinin bulunmadığı durumlarda yeni pay defterinin açılış onayının nasıl yapılacağı hususu ise belirsizliğini sürdürmektedir. Pay defterinin veya zayi belgesinin bulunmaması İİK m. 94'ün uygulanması esnasında da sorunlara sebebiyet verecektir. Zira anonim şirkette borçlu pay sahibinin payının haczedilmesi halinde bu haciz işlemi pay defterine işlenemeyecektir. Kooperatifler özelinde pay defterinin veya zayi belgesinin mevcut olmaması ahvalinde ise KoopK m. 16 hükmü yerine getirilemeyecek, dolayısıyla ortaklıktan çıkarılma kararı ortaklar defterine işlenemeyecektir.

Benzer biçimde yönetim kurulu karar defterinin de şirketlere ilişkin birçok işlemde mevcudiyeti elzemdir. Şöyle ki anonim şirketlerde pay sahibi sayısı değişiklerinin ve temsil yetkisini ilgilendiren önemli hususların ticaret odasına yapılacak tescil başvurusunda bu defterin ibrazı gerekeceğinden, defterin yokluğu ilgili hususların bildiriminde sorunlar doğuracaktır. Keza yönetim kurulunun elden dolaştırma yoluyla karar alması halinde alınan kararların yönetim kurulu karar defterine geçirilmesi gerektiğinden, mezkûr defterin yokluğu yönetim kurulu kararlarının alınmasında da çıkmazlara sebebiyet verecektir. Keza anonim şirketlere ilişkin yönetim kurulu karar defterinin ibrazının gerektiği işlemler söz konusu olduğunda, limited şirket

tutuyorsa müdürler kurulu karar defterini, kooperatif ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ise yönetim kurulu karar defterini ibraz edecek, mezkûr defterlerin yokluğunda anılan şirketlerde de tıkanmalar hâsıl olacaktır.

Anonim ve limited şirketlerin işleyişi için elzem niteliğe sahip bir diğer defter ise genel kurul toplantı ve müzakere defteridir. Nitekim anılan deftere genel kurul toplantısında görüşülen hususlar ve alınan kararlar, görüşler, itirazlar, yapılan oylama ve muhalefet şerhleri kaydedileceğinden, toplantı sürecinde bu defterin etkin bir işlevi söz konudur. Keza bu defterin hem anonim hem de limited şirketlerin yukarıda bahsedilen ve son derece önem ihtiva eden işlemlerinin ticaret odasına bildirilmesi esnasında sunulması gerekir. Genel kurul toplantı ve müzakere defterinin herhangi bir sebeple mevcut olmaması halinde ise ibrazı mümkün olmayacak ve anılan işlemler özelinde şirketlerin işleyişinde aksamalar cereyan edecektir. Belirtmek gerekir ki genel kurul toplantı ve müzakere defterinin bulunmaması halinde arz edilen sorunlar, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile kooperatifler bakımından da vuku bulacaktır. Zira anonim şirketlerde ticaret odasına bildirilmesi gereken işlemlerin bu şirketler bünyesinde gerçekleşmesi halinde de genel kurul toplantı ve müzakere defterinin ticaret odasına ibrazı aranacaktır.

Şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerin zıyaa uğraması ve akabinde mahkemeden istenen zayi belgesi talebinin de reddedilmesi halinde vuku bulacak sorunlardan bir diğeri ise mezkûr defterlerin elektronik ortamda tutulmasına geçişi esnasında yaşanacaktır. Zira hem ETDT m. 9/2 uyarınca fiziki olarak defter tutmakta iken elektronik ortamda defter tutma yükümlülüğü kapsamına giren şirketler hem de ETDT m. 9/3 gereğince defterlerini ihtiyari olarak elektronik ortamda tutmak isteyen şirketler geçiş işlemi için notere başvurarak fiziki defterlerin kapanış onayını yaptırmak zorunda olup; defterlerden biri veya birkaçının mevcut olmaması halinde ise TTK m. 82/7 ve TDİT kapsamında zayi belgesini ibraz etmek zorundadır. Keza aynı hususa Genelge m. 3/c'de de yer verilmiş, şirketlerin defterlerini elektronik ticari defter sisteminde tutabilmeleri için tüm defterlerinin mevcut olmasının arandığı, defterlerden biri veya birkaçının mevcut olmaması halinde geçişin mümkün olmadığı, bu durumda şirketin elektronik defter açılışı için eksik olan defter/defterler için zayi belgesini ibraz etmesi gerektiği belirtilmiştir[71]. Dolayısıyla şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerin elektronik ortamda tutulmasına geçiş için fiziki olarak tutulan bu defterlerin tamamı ya da bu defterler mevcut değilse ilgili defterlere ait zayi belgesi bulunmalıdır. Aksi halde mevzuatta zorunluluk öngörülse dahi bu defterlerin elektronik ortamda tutulması mümkün olmayacaktır. İşte zayi belgesinin bulunmaması ihtimalinde, ilgili defterler elektronik ortamda tutulamayacak, bu

[71] Nitekim Genelge m. 3/c'de, *"… Şirketlerin defterlerini Elektronik Ticari Defter Sisteminde tutabilmeleri için Tebliğ kapsamındaki tüm defterlerinin mevcut olması gerekmekte olup, defterlerden biri veya birkaçının mevcut olmaması halinde geçişin mümkün olmadığı, bu durumda da şirketin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 82 nci maddesinin yedinci fıkrası ve 19.12.2012 tarihli ve 28502 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ uyarınca elektronik defter açılışı için eksik olan defter/defterler için zayi belgesini ibraz etmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle anonim şirketlerde; pay defteri ile genel kurul müzakere ve yönetim kurulu karar defterlerinin, Limited şirketlerde de pay defteri ile genel kurul müzakere defterinin (eğer ayrıca kullanılıyorsa müdürler kurulu karar defterinin) birlikte getirilip, bu defterlerin kapatılarak, ETDS ye geçirilmesi işlemlerinin yapılmasının talep edilmesi gerekmektedir. Bu defterlerden herhangi birinin olmadığının bildirilmesi ya da eksik getirilmesi halinde defter kapatma ve ETDS ye geçme taleplerinin kabul edilmemesi uygun olacaktır. …"* ifadesine yer verilmiştir.

durum ise ilgili düzenlemelere aykırılık teşkil edecek, şirket bu aykırılıkların ortadan kalkması için elektronik deftere geçmek istese de bu mümkün olmadığından hakkında cezai müeyyideler uygulanacak ve nihayetinde bu durum bir çıkmazı da beraberinde getirecektir.

Son olarak, şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler şirketin iç işleyişinde büyük bir öneme sahip olup, bu defterlerin mevcut olmaması şirketi muhtelif mevzuatlar bakımından sürekli olarak yaptırımlarla karşı karşıya bırakacaktır. Benzer biçimde, aşağıda detaylı olarak yer verileceği üzere[72] şirket; gerek pay sahiplerinin şirketten kanuna ve esas sözleşmeye riayet etmesini isteme hakları çerçevesinde gerekse pay sahipleri ile intifa hakkı sahiplerinin ticari defterlerdeki kendilerini ilgilendiren kayıtları inceleme hakları kapsamında taleplerle karşılaşacak ve bu taleplerin giderilmemesi ihtimalinde ise hakkında sıkça davalar açılacaktır. Bu durum, somut olayın özelliklerine göre idari ve cezai yaptırımların yanı sıra, şirketi yıpratacak, şirketin işleyişinde aksamalara sebebiyet verecek ve akabinde şirketin faaliyetinin sürdürülemez hale gelmesine yol açacaktır.

B. Zayi Belgesinin Verilmemesi Halinde Ortaya Çıkacak Sorunların Çözümüne İlişkin Öneri

Şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerin şirketlere ilişkin birçok işlemde önemli bir işlevi olması nedeniyle mevcudiyeti gerekir. Ancak anılan defterler kanuni saklama süresi içerisinde yangın, su baskını, yer sarsıntısı gibi bir afet nedeniyle zarara uğrayabilir veya hırsızlık sebebiyle kaybolabilir. Bahsi geçen durumlarda tacir kendisine zayi belgesi verilmesi talebiyle ilgili mahkemeye başvurma hakkını haizdir. Belirtmek gerekir ki mahkeme bu talebe her zaman olumlu karşılık vermemektedir. Nitekim daha önce arz edildiği üzere ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli bir tacir gibi hareket etmesi gereken tacirin defterlerini saklamak için gereken özeni göstermediği, defterlerin zayi olmaması için kendine düşen yükümlülükleri yerine getirmediği kanaatine varılmış ise mezkûr talep reddedilmektedir. Son halde tacirin elinde ne bir ticari defter ne de yeni bir defter açılmasında notere ibraz edilecek zayi belgesi bulunmaktadır. Hal böyle olunca söz konusu defterlerin mevcudiyetini gerektiren işlemlerin nasıl gerçekleşeceği de çözüme kavuşturulmayı beklemektedir. Zira şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlerin bulunmaması şirket işleyişinin sekteye uğramasına, takiben tıkanmasına ve sonrasında ise şirketi bir çıkmaza sürükleyecek; genel kurul veya yönetim kurulu toplantılarında çeşitli problemlere sebebiyet verecek; pay sahiplerinin, diğer ilgili kişilerin ve şirket alacaklılarının menfaatlerini ihlal eden boyutlara ulaşacaktır.

Belirtmek gerekir ki her ne kadar ilgili defterleri saklama hususunda gereken dikkat ve özeni göstermese de ekonomik faaliyetlerine devam eden, düzenli bir şekilde iç işleyişi sağlamayı ve organlarının sağlıklı bir şekilde görev ve yükümlülüklerini yerine getirmesini hedefleyen şirketler özelinde ilgili defterlerin bulunmamasına ilişkin bir çözüm yolunun sunulmaması ihtimalinde korunacak herhangi bir hukuki yarar bulunmamaktadır. Ayrıca şirketin işleyişi ve devamlılığını sürdürmek amaçken; arz edilen soruna ilişkin bir çözüm yolu sunmayarak, korunmak istenen amaçla meydana gelen sonuç arasında orantısızlık olduğu da açıktır.

[72] Bkz. IV, B.

Şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerinin zıyaa uğraması halinde elinde zayi belgesi bulunmayan tacirin hem içinde bulunduğu çıkmazdan kurtulabilmesi hem de bahsi geçen sorunların giderilebilmesi için bir çözüm önerisinde bulunmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz. İşte bu noktada bir *"geçici defter"* tutulmasına izin verilmeli ve mevzuatta buna ilişkin ilgili düzenlemeler yapılmalıdır. Ancak şirketin geçici defter tutmasına izin verilebilmesi için öncelikle ilgili defterlerinin zayi olduğu gerekçesiyle zayi belgesi almak için mahkemeye başvurmuş olması aranmalıdır. Mahkeme her ne kadar zayi belgesi talebini reddetmiş olsa da şirketin bu başvurusu ekonomik faaliyetlerine devam etme, düzenli bir şekilde iç işleyişi sağlama ve organlarının sağlıklı bir şekilde görev ve yükümlülüklerini yerine getirme noktasındaki isteğini göstermekte olup esasen bu istemin iyiniyetli bir talep olduğu kabul edilmelidir. Ayrıca aşağıda beyan edileceği üzere, zıyaa uğrayan defterlerde yer aldığı iddia edilen kayıtların herhangi bir işlemde hüküm ve sonuç doğurmaması, keza geçici defterlerin açılış onaylarının yapıldıktan sonra hüküm ifade etmesi tacirin geçici defter uygulamasını kötüye kullanmasının önüne geçmektedir. O halde çalışma konusu kapsamındaki defterleri zayi olan, fakat mahkemeden kendisine zayi belgesi verilmesi hususunda herhangi bir istemde bulunmayan şirketlerin geçici defter tutmasına cevaz verilmemelidir.

Önemle ifade edilmelidir ki ilgili defterleri zayi olan ve zayi belgesi talebi de reddedilen şirketin bu defterlerin her biri özelinde geçici defter tutabilmesi için zayi olan defterlerinin açılış ve kapanış onaylarının yapılmış ve usulüne uygun tutulmuş olması da aranmalıdır[73]. Dolayısıyla anılan defterlerin açılış veya kapanış onayları yapılmamışsa usulüne uygun tutulmadıkları sonucuna varılacak ve bu defterlere ilişkin zayi belgesi talebinin reddedilmesi ihtimalinde de bu defterlerin yerini tutacak geçici defterlere izin verilmeyecektir. Bahsi geçen defterlerin açılış ve kapanış onaylarının yapılıp yapılmadığına dair bilgilere ise yukarıda kaleme alındığı üzere ilgili noterden veya ticaret sicilinden ulaşmak mümkündür.

Önerimiz kapsamında geçici defter tutulmasına izin verilen tacir, zıyaa uğrayan bahse konu defterlerindeki kayıtları herhangi bir işlem veya fiilde ileri sürse dahi bu iddialar dinlenmemeli, mezkûr defterlerde mevcut olduğu iddia edilen kayıtlar her halükârda hüküm ve sonuç doğurmamalıdır. Nitekim her ne kadar geçici defter tutmasına izin verilerek menfaatleri gözetilen tacirin, defterlerin saklanması ve korunması hususunda gerekli özeni göstermemesi hasebiyle bu davranışının sonuçlarına katlanması beklenecektir.

Geçici defter uygulamasıyla şirket işlerinin aksamaması; genel kurul yahut yönetim kurulu toplantılarında sorunların hâsıl olmaması; şirketin, pay sahiplerinin, diğer ilgili kişilerin ve şirket alacaklılarının menfaatlerinin zarar görmemesi için tacire bir imkân tanınmaktadır.

[73] Uygulamada usulüne uygun tutulmayan ticari defterlerin zayi olması ihtimalinde zayi belgesinin verilip verilmeyeceği noktasında yargı kararları arasında yeknesaklık bulunmadığı daha önce ifade edilmişti. Dolayısıyla her ne kadar ticari defterler usulüne uygun tutulmasa da uygulamada zayi belgesinin verilmesine hükmedildiği durumlarla karşılaşmak mümkündür. Anılan ahvalde tacir ticari defterlerini ibraz etme yükümlülüğünden kurtulacak, normalde usulüne uygun tutulmaması sebebiyle kendisi aleyhine delil olarak nitelendirilecek defterler zayi belgesinin olması hasebiyle aleyhe delil teşkil etmeyecektir. Bu durum tacirin kanunu dolanmak suretiyle menfaat sağlamasının önünü açacaktır. Oysa geçici defter tutulmasına yönelik önerimizde şirketin bu defterlerin açılış onaylarını başlangıçta yaptırmış olması gerektiğini arayarak, anılan sorunun doğmasını daha baştan engellemeyi hedeflemekteyiz.

Burada hedeflenen şirket işlerinin sürdürülmesini engelleyen sorunu bertaraf etmektir. Nitekim tacir her ne kadar şirket defterlerin saklanmasında ve korunmasında gerekli özeni göstermese de bu durum şirketin işleyişi ve geleceği açısından bir çıkmaza sebebiyet vermemeli, sorunu çözecek olan geçici defter uygulamasına meri mevzuatta yer verilmelidir. Zarara uğrayan defterlerdeki kayıtların hüküm ve sonuç doğurmaması ise uygulamanın tacirler tarafından kötüye kullanılmaması için emniyet supabı olarak güvence sağlayacaktır.

İfade etmek gerekir ki şirketin muhasebesiyle ilgili defterlerin hem kamu hukukunu hem de özel hukuku ilgilendirmesi hasebiyle etki alanları daha geniş olup, bu defterlere ilişkin hükümler çeşitli yasal düzenlemelerde yer almaktadır. Nitekim 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda (VUK) anılan defterler hakkında kapsamlı hükümlere yer verilmesi bu defterlerin kamu hukukunu ilgilendiren boyutunu; TTK ve HMK'de yer alan hükümler ise özel hukuku ilgilendiren boyutunu göstermektedir. İlaveten İİK, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Muhasebe Standartlarında hüküm bulunmayan hallerde uygulanan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları da şirketin muhasebesiyle ilgili defterleri ilgilendiren düzenlemeler ihtiva etmektedir. Mezkûr defterlerin yangın, su baskını veya yer sarsıntısı gibi bir afet sebebiyle zarar görmesi veya hırsızlık nedeniyle elden çıkması halinde zayi belgesi talebi mahkemece reddedilmişse geçici defter uygulamasının isabetli olmayacağı kanaatindeyiz. Zira arz edildiği üzere, şirketin muhasebesiyle ilgili defterlerin birçok mevzuat bakımından işlevi ve etki alanı daha geniş olup, bu defterlere her bir mevzuatta farklı hüküm ve sonuçlar yüklenmiştir. Mevzubahis defterler özelinde geçici defter uygulamasının sayılan mevzuatlar nazarında çoğu işlemde soruna çözüm sunmayacağı, dolayısıyla yetersiz kalacağı aşikârdır.

Geçici defter uygulamasına ilişkin önerimizde şirketin muhasebesiyle ilgili defterleri kapsam dışında tutma gerekçelerimizden bir diğeri ise anılan defterlere ilişkin elektronik defter uygulamasıdır. Şöyle ki ETDT m. 3.2.1/3 uyarınca, bilanço esasına göre defter tutmak zorunda olan mükellefler ile ihtiyari olarak bilanço esasına göre defter tutmayı tercih eden mükelleflerin elektronik defter uygulamasına dâhil olmaları zorunludur. Bu zorunluluk ETDT m. 3.2.6/3 gereğince 01.01.2025 tarihinden itibaren başlamış olup; yevmiye defteri ile defteri kebiri (büyük defter) kapsamakta; envanter defteri ise bu zorunluluk kapsamında yer almamaktadır[74]. VUK m. 176'ya göre bilanço hesabına göre defter tutanlar I. sınıf tüccarlar olup, VUK m. 177'de bütün ticaret şirketleri bu sınıf içerisinde sayılmıştır. Şirketin muhasebesiyle ilgili defterlerde elektronik defter uygulamasının bütün şirketler bakımından zorunlu olarak öngörülmesinden yola çıkarak, bu defterlerin zayi olma riski oldukça azalmıştır[75]. Bu haseple, fiziki

[74] Envanter defteri ihtiyari olarak elektronik olarak tutulabilecektir.

[75] Zira ticari defterlerin elektronik ortamda tutulması halinde, bu defterlerin ikincil örneklerinin Gelir İdaresi Başkanlığı sistemlerinde ya da gerekli izinlere sahip kuruluş bünyesinde saklanması zorunlu olduğundan, zayi olma riskleri nispeten daha azdır. Nitekim 19.10.2019 tarihli 30923 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Elektronik Defter Genel Tebliği (Sıra No: 1)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Sıra No: 3) m. 7/7.1'de, *"e-Defter tutanlar, Vergi Usul Kanununda belirtilen "Mücbir Sebep" halleri nedeniyle e-Defter veya beratlarına ait kayıtlarının bozulması, silinmesi, zarar görmesi veya işlem görememesi ve e-Defter ve berat dosyalarının muhafaza edildiği e-Defter saklama hizmeti veren özel entegratör kuruluşlardan veya Başkanlıktan ikincil örneklerinin temin edilemediği hallerde, söz konusu durumların öğrenilmesinden itibaren tevsik edici bilgi ve belgeleri ile birlikte 15 gün içinde ticari*

olarak tutulmaları yaygın olan şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defteler için önerdiğimiz geçici defter uygulamasının, elektronik olarak tutulması zorunlu olan bu defterler özelinde ihtiyaç pek de gündeme gelmeyecektir.

Öte yandan, şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlere ilişkin elektronik defter uygulaması incelendiğinde, geçici defter tutulmasına yönelik önerimizin burada da yaraya merhem olacağı görülmektedir. Şöyle ki, mezkûr defterler bakımından zorunlu elektronik defter uygulaması hem tüm şirketler hem de tüm defterler için zorunlu hale getirilmemiştir. Bu haseple, şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler bakımından elektronik defter tutma zorunluluğu olmayan şirketlerin uygulamada genellikle bu defterleri fiziki olarak tutmayı tercih ettikleri görülmektedir. Somut durumda fiziki olarak tutulan defterlerin zayi olma noktasında elektronik ortamda tutulanlara nazaran yüksek bir risk barındırdığı ortadadır. Ayrıca yukarıda da arz edildiği üzere, şirket işlerinde büyük bir önem arz eden yönetim kurulu karar defterinin elektronik olarak tutulması bakımından hiçbir zorunluluk öngörülmemiş, tüm şirketlere bu konuda bir serbesti tanınmıştır. Dolayısıyla fiziki olarak tutulması hasebiyle zayi olma noktasında yüksek risk içeren bu defter özelinde çalışmada bahsedilen sorunların sık sık gündeme geleceği izahtan varestedir. İşte geçici defter tutulmasına yönelik önerimiz, bahsedilen sorunların çözüme kavuşturulmasında da önemli bir rol üstlenecektir.

Benzer biçimde, çalışma konusu kapsamında ele alınan sorun bakımından geçici defter önerimiz şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerin elektronik ortamda tutulmasına geçiş esnasında da önemli bir rol üstlenecektir. Öyle ki ilgili defterler zayi olmuş, sonrasında zayi belgesi talebiyle mahkemeye başvurulmuş, ancak mezkûr belgenin verilmesine hükmedilmemişse bu durum anılan defterlerin elektronik ortamda tutulmasına geçiş esnasında da sorun teşkil edecektir. Nitekim yukarıda bahsedildiği üzere, ETDT m. 9/2 ve m. 9/3 gereğince ilgili defterlerin elektronik ortamda tutulabilmesi için notere başvurarak fiziki defterlerin kapanış onayının yapılması zorunludur. Şirket, bu defterlerden biri veya birkaçının mevcut olmaması halinde ise TTK m. 82/7, TDİT ve Genelge m. 3/c kapsamında ilgili zayi belgesini ibraz etmek zorundadır. Aksi halde mevzuatta zorunluluk öngörülse dahi bu defterlerin elektronik ortamda tutulması mümkün olmayacaktır. Bu noktada çalışma konusu bağlamında ele alınan sorun bakımından geçici defter bu tıkanma halinde de devreye girecek, defterlerin veya zayi belgesinin bulunmaması ahvalinde ilgili defterler için tutulan geçici defterler ibraz edilecek, ilgili kapanış onayı ibraz edilen defterler üzerine yapılacak ve böylece defterlerin elektronik ortamda tutulması noktasındaki beis ortadan kalmış olacaktır. Sonuç olarak, geçici defter önerimiz mevcut sorunun sebep olacağı aksamaların önüne geçerek hem şirketin ekonomik geleceğini sürdürmesine hem de güncel gelişmelere ayak uydurmasına katkı sağlayacaktır.

Geçici defter uygulamamızı şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler özelinde sınırlandırmamızın bir diğer gerekçesi ise bu defterlerin daha ziyade şirketin iç işleyişine

işletmesinin bulunduğu yetkili mahkemesine başvurarak kendisine bir zayi belgesi verilmesini istemelidir." ifadesi yer almaktadır. Bu kapsamda e-defterlerin ve beratların zayi olduğunun kabul edilebilmesi için, bunların ikincil örneklerinin de temin edilememiş olması gerekmektedir.

ilişkin bir işleve sahip olmalarıdır. Şöyle ki pay defteri şirket içi ilişkilerle ilgili olup[76], pay sahipleri hakkında belirlilik sağlar[77]. Eş bir anlatımla, yalnızca şirket için içsel bir öneme sahip olan pay defteri, pay sahiplerinin şirkete karşı haklarını kullanırken ve borçlarını ifa ederken gerek pay sahipleri gerek şirket için bir rehber konumundadır[78]. Benzer biçimde yönetim kurulu karar defteri de şirketin iç işleyişiyle ilgili olup şirketin yönetimine ilişkin kararların ve değişikliklerin yazıldığı, yönetim kurulu toplantıları bakımından önem arz eden bir defterdir. Keza limited şirketler özelinde tutulan müdürler kurulu karar defterinin fonksiyonu da yönetim kurulu karar defteri ile aynı olup, şirketin yönetimiyle ilgili hususlar yer almaktadır. Son olarak, genel kurul toplantı ve müzakere defteri de genel kurul toplantılarında görüşülen hususların ve alınan kararların kaydedildiği defter olması hasebiyle şirketin iç işlerinin yürütülmesine hizmet eder. Hal böyle olunca anılan defterler bakımından geçici defter uygulamasının kabul edilmesi şirket içi işleyişte sürekliliğe, pay sahipliği veya ortaklar açısından belirliliğin sağlanmasına, yönetim kurulu ve genel kurul toplantılarının düzenli olarak sürdürülmesine ve bu toplantılarda karar alınmasına hizmet edecektir. Ayrıca mezkûr uygulama şirketin temel işleyişindeki sorunları ortadan kaldırarak şirketin devamlılığı ve varlığını koruması hususunda önemli rol üstlenecektir. Böylece ticaret hukukunda hedeflenen işletme devamlılığı ilkesi de temin edilmiş olacaktır. İlaveten şirketin devamlılığı için sorun yaratan sebebin geçici defter uygulaması ile giderilmesi yalnızca şirketin menfaati için değil pay sahiplerinin, diğer ilgili kişilerin ve şirket alacaklılarının menfaati bakımından da uygun bir çözüm oluşturacaktır.

İfade etmek gerekir ki geçici defter tutulması yönündeki önerimizin şekillenmesinde Genelge m. 12 hükmü de etkili olmuştur. Nitekim anılan hüküm incelendiğinde pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterlerinin daha önce hiç tutulmadığı beyan edilmiş ve hakikatte de söz konusu defterlerin açılış onaylarının yapıldığı tespit edilememiş ise ilgiliden defterlerin hiç tutulmadığına yönelik yazılı bir beyan alınarak, anılan defterlerin açılış onaylarının yapılabileceği zikredilmiştir[79]. Görüldüğü üzere, söz konusu

---

[76] Roland Müller, Lorenz Lipp ve Adrian Plüss, *Der Verwaltungsrat, Ein Handbuch für Theorie und Praxis*, 5. Auflage, Zürich: Schulthess, 2021, s. 324; Adrian Bieri, *Statutarische Beschränkungen des Stimmrechts bei Gesellschaften mit Börsenkotierten Aktien*, *SSHW*, Zürich: Dike Verlag, 2011, s. 48; Felix Horber, *Die Informationsrechte des Aktionärs - Eine systematische Darstellung*, Zürich : Schulthess, 1995, N. 615, s. 193; Shelby du Pasquier, Matthias Wolf ve Matthias Oertle, *Basler Kommentar, Obligationenrecht II, Art. 530-964*, 5. Auflage, Hrsg. Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt ve Rolf Watter, Basel: Helbing & Lichtenhahn, 2016, Art. 686, N. 4; Narbay, *Pay Defteri*, s. 69; Yaman, *Pay Defteri*, s. 92, 197.

[77] Hanspeter Kläy, *Die Vinkulierung, Theorie und Praxis im neuen Aktienrecht*, Basel: Helbing & Lichtenhahn, 1997, s. 362; Erdoğan Moroğlu, "Nama Yazılı Pay Senetlerinin Borsada İşlem Görmesi ve Yargıtay Kararları," *XIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1996, s. 47 vd.

[78] Yaman, *Pay Defteri*, s. 63.

[79] Genelge m. 12'de, *"Birliğimize ait 2013/19 ve 2015/80 sayılı genel yazılarda açıklandığı gibi; Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğünün 23.01.2013 tarihli ve 473 sayılı yazısının görüşüldüğü Yönetim Kurulunun 11.02.2013 tarihli toplantısında alınan karar uyarınca; "Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ'in 13 üncü maddesinin altıncı fıkrasında, pay defterinin yenilenmesinin gerektiği durumlarda açılış onayı yapılacak yeni defterin kullanımına son verilecek defterle veya zayi edilmişse zayi belgesi ile birlikte notere ibraz edileceği hususu düzenlenmiştir. Pay defterinin sayfalarının bitmiş olması, pay defterinin zayi olması veya defterin fiziksel olarak mevcut olmasına rağmen herhangi bir nedenle kullanılamaz hale gelmesi durumları pay defterinin yenilenmesi gereken hallerdendir. Defterin daha önce hiç tutulmamış olması halinde, ilgililerin yazılı beyanı alınarak yeni bir pay defteri oluşturmak suretiyle defter yeni tasdik ediliyormuş gibi açılış onayı yapılması gerekmektedir." Bu birleştirilmiş genelge ile yürürlükten kaldırılan*

defterler hiç tutulmamış olsa dahi sonradan açılış onayı yapılarak bu defterlerin mevcudiyetine imkân tanınmış, şirket işlerinin devamı sağlanarak tıkanmanın önüne geçilmiş ve nihayetinde şirketin devamı temin edilmiştir. Geçici defter uygulamasına ilişkin önerimizde ise şirket başlangıçta anılan defterlerin açılış onaylarını yaptırmış, ancak sonrasında bu defterlerin zıyaa uğraması sebebiyle zayi belgesi almak için mahkemeye başvurulmuş ancak mahkeme tarafından zayi belgesinin verilmesine hükmedilmemiştir. Dolayısıyla başlangıçtan beri hiç defter tutmamış bir şirkete dahi sonradan defter oluşturmaya izin verilirken; aslında açılış onaylarını yaptırarak başlangıçtan beri defter tutan bir şirkete zayi belgesi verilmemesi sebebiyle herhangi bir defter oluşturmaya izin vermemek isabetli bir yaklaşım olmayacaktır. Nitekim mevcut durumda uygulamada başlangıçtan beri hiç defter tutmayan bir şirkete sonradan defter tutma imkânını sağlayarak lehine bir durum oluşturulurken; esasen başlangıçta defterleri var olan bir şirketin sonradan zayi sebebiyle defterleri mevcut değilse, hiçbir şekilde bir defter oluşturmaya cevaz vermemek orantısız bir biçimde aleyhe sonuç doğuracaktır. Keza başlangıçtan beri hiç defter tutmayan şirket ile söz konusu defterleri başlangıçta tutan ancak sonradan zayi sebebiyle defterleri mevcut olmayan şirket arasında hakkaniyete uygun olmayan böyle bir durumun yaratılmasının haklı ve tutarlı bir gerekçesi bulunmamaktadır. Ayrıca yukarıda arz edildiği üzere, geçici defter önerimizde zayi sebebiyle mevcut olmayan defterlerdeki kayıtlara ilişkin iddialar hiçbir hüküm ve sonuç doğurmayacağından, gerçekte defterlerini koruma noktasında gereken özeni göstermeyen taciri koruma gibi bir durum da mevzubahis olmayacaktır. Esasen bahsedilen ihtimalde zayi sebebiyle mevcut olmayan defterleri için zayi belgesi alamayan, ancak şirket işleyişinin sürdürülmesini ve tüm kayıtların tutulmasını isteyen tacire bu çıkmazdan kurtulma imkânı tanınmaktadır.

Şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterleri zıyaa uğramış, zayi belgesine yönelik istem de mahkeme tarafından reddedilmişse pay sahibinin, şirketten kanuna ve esas sözleşmeye riayet etmesini isteme hakkı çerçevesinde[80] ilgili defterlerin tutulmasını istemesi ihtimalinde sürecin akıbeti belirsizdir. Şöyle ki meri mevzuatta bahsedilen ihtimale ilişkin bir çözüm yolu düzenlenmediğinden, bu durumun uygulamada sorunlara neden olacağı açıktır. Pay sahiplerinin talebi üzerine yönetim kurulu ilgili defterleri tutmak istese bile defterlere ilişkin zayi belgesi bulunmadığından, yeni defterlerin açılış onaylarının yapılmasına cevaz verilmemektedir. Oysa geçici defter önerimizin kabul edilmesi ihtimalinde, pay sahiplerinin anılan bir taleple şirkete başvurması halinde şirketin mevzuatta yer verilmiş tutabileceği bir defter bulunacaktır. Keza bu talebin şirket tarafından dikkate alınmaması ahvalinde ise pay sahipleri ilgili

2019/96 sayılı genel yazıda yer verilen Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğünün; 29.03.2019 gün, 42933488 ve 02.05.2019 tarih, 43922793 sayılı yazıları uyarınca da; 7099 sayılı Kanunun ilgili hükümlerinin yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş olan anonim ve limited şirketler ile kooperatiflerde, diğer tacirler bakımından ise süre sınırlamasına bağlı olmaksızın, yönetim kurulu ve genel kurul toplantı ve müzakere defterlerinin daha önce hiç tutulmadığı beyan edilmekle birlikte, (defterlerin başka bir noterlikte açılıp açılmadığının kontrolü amacıyla ticaret sicil kayıtlarından şirketçe alınmış ve tescil edilmiş bir karar olup olmadığı yönünde yapılacak incelemenin tutanağa bağlanması ya da ticaret sicil müdürlüğünden yazı alınması gibi) söz konusu defterlerin açılış onayının yapıldığı tespit edilemiyorsa, ilgiliden defterin hiç tutulmadığına yönelik yazılı bir beyan alınarak anılan defterlerin açılış onayları yapılabilecektir." ifadesi yer almaktadır.

[80] Pay sahiplerinin, şirkete karşı mevzuatta öngörülen yükümlülüklerini yerine getirilmesi için dava açabileceği yönünde bkz. Hasan Pulaşlı, *Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri*, Ankara: Dayınlarlı Yayıncılık, 1992, s. 54; Narbay, *Pay Defteri*, s. 100.

istemlerini dava yoluyla ileri sürebileceklerdir. Böylece geçici defter uygulaması sayesinde mezkûr durumlarda pay sahiplerine defterlerin tutulmasını talep etme ve dava açma yoluyla menfaatlerini koruma imkânı tanınmış olacaktır. Buna karşılık meri hukuk çerçevesinde, anılan ihtimalde pay sahipleri defterlerin tutulması yönündeki taleplerini dava açmak suretiyle yöneltseler dahi mevzuat kapsamında ilgili şirketin tutabileceği bir defter bulunmamaktadır.

Benzer biçimde, geçici defter tutulmasına ilişkin önerimiz anonim şirketlerde pay sahipleri ile intifa hakkı sahiplerinin ticari defterlerdeki kendilerini ilgilendiren kayıtları inceleme haklarını kullanmalarına da hizmet edecektir. Söz gelimi, öğretide de ifade edildiği üzere, TTK m. 499/1 kapsamında pay sahiplerinin pay defterine kaydının gerçekleşip gerçekleşmediği[81] veya yapılan kaydın doğruluğunu[82] inceleme hususunda yetkileri mevcuttur[83]. Keza TTK m. 437/4'teki maddi ve usuli şartların yerine getirilmesi ahvalinde pay sahiplerine ticari defterleri inceleme hakkı bahşedilmiştir. Ayrıca intifa hakkı sahibinin de pay defterinde yer alan kendisiyle ilgili kayıtları inceleme hususunda yetkili olduğu kabul edilmelidir. İşte zayi sebebiyle ticari defterleri mevcut olmayan şirketlerde pay sahiplerinin ve intifa hakkı sahiplerinin ilgili haklarını kullanmalarını temin etmek için hâlihazırda bir defterin olması elzemdir. Dolayısıyla geçici defter uygulamasının kabul edilmesi halinde arz edilen hak sahiplerinin haklarını kullanmaları konusundaki engel de ortadan kalmış olacaktır. Zira defterlerin yokluğu ilgili kişilerin haklarını kullanmasını engellemek için bir gerekçe olmamalıdır.

Geçici defter tutulmasına yönelik önerimiz yalnızca şirket ortaklarının, diğer ilgili kişilerin ve şirket alacaklılarının menfaatlerine hizmet etmeyecek; aynı zamanda şirketlerdeki defter tutmakla yükümlü organlar için de müspet sonuçlar doğuracaktır. Nitekim bu defterlerin tutulmasının ihlali halinde TTK, HMK, İİK ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda muhtelif yaptırımlar düzenlenmiştir. Dolayısıyla ilgili defterleri zıyaa uğrayan ve zayi belgesi talebi de mahkeme nezdinde reddedilen şirket hakkında anılan yaptırımların uygulanacağı su götürmez bir gerçektir. Keza meri mevzuat, zayi belgesinin verilmemesi sebebiyle söz konusu şirketin yeni bir defter tutmasına da cevaz vermemektedir. Esasen bu durum şirketi her defasında bir yaptırımla karşı karşıya bırakmakta ve şirkete bir çıkış yolu da göstermemektedir[84]. Geçici defter

[81] Öğretide bir görüş ifa edilmeyen pay bedellerinin pay defterine kaydedilmesi gerektiğini savunmaktadır. Direnç Akbay, "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Azınlığın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Yoluyla Korunması", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017, s. 368 vd. Anılan görüşten yola çıkarak, pay bedelinin tamamının ifa edilmesi ahvalinde pay sahibinin ilgili pay defterine dercedilen kaydın güncellenip güncellenmediğini inceleyebilme hakkının varlığı kabul edilmelidir.

[82] Pay sahibine yapılacak genel kurul toplantısına ilişkin çağrı daveti, TTK m. 414/1 uyarınca pay sahibinin pay defterindeki adresi esas alınarak iadeli taahhütlü mektupla gerçekleşecektir. Bu haseple, genel kurul toplantısına ilişkin çağrı sürecinin sıhhatli bir şekilde gerçekleşebilmesi için pay defterindeki bilgilerin güncel olması icap edecektir. Dolayısıyla pay sahibinin kendisine ilişkin pay defterine dercedilen bilgilerin doğru olup olmadığı noktasında kontrol etme hakkını haiz olduğu kabul edilmelidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yaman, *Pay Defteri*, s. 115 dn 427.

[83] Burak Sümer, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2022, s. 212; Ali Murat Dolu, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 204; Tekinalp, *Yeni Bağlam Sistemi*, s. 107; Narbay, *Pay Defteri*, s. 125 vd.; Akbay, "Azınlığın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı", s. 364.

[84] Örneğin, ticari defterler ispat hukuku bakımından önem taşımakta olup, uyuşmazlıklarda delil niteliğini haizdirler. Öyle ki, tacirler defter tutma yükümlülüğüne riayet etmemişse bu durum ispat hukukunda etkili olacak; HMK m. 222'de belirtildiği üzere kanuna uygun şekilde defter tutmayan tacirin defterleri kendisi lehine delil

tutulmasına yönelik önerimizin kabulünde ise şirket, ilgili geçici defterlerin açılış onaylarının yapılması tarihinden itibaren muhtelif hükümlerde öngörülen yaptırımların kendisi hakkında uygulanmasından kurtarılmış olacaktır. Mezkûr durum her ne kadar ilgili defterleri saklama hususunda gereken dikkat ve özeni göstermese de ekonomik faaliyetlerine devam eden, düzenli bir şekilde iç işleyişi sağlamayı ve organlarının sağlıklı bir şekilde görev ve yükümlülüklerini yerine getirmesini hedefleyen şirketler bakımından yaraya merhem olacak niteliktedir.

Geçici defter tutulmasına ilişkin önerimizin şirket bakımından olumlu sonuç doğuracağı benzer bir durum pay defterine ilişkin kayıtlarda kendisini gösterecektir. Nitekim yukarıda zikredildiği üzere, pay defterine ilgili kaydın yapılması gerektiği halde yapılmaması, düzeltilmesi gerektiği halde düzeltilmemesi veya silinmesi gerektiği halde silinmemesi durumunda şirketin sorumluluğu doğacak ve ilgili kişiler bu taleplerini dava yoluyla şirkete karşı ileri sürebileceklerdir. Bu noktada pay defteri zayi sebebiyle mevcut olmayan ve zayi belgesi talebi de mahkeme tarafından reddedilen şirket, pay defterinde ilgili değişikliği yapmak istese dahi yeni bir defter tutulmasına cevaz verilmediğinden ilgili değişikliği işleyebileceği bir pay defteri bulunmayacaktır. Yine burada da şirket defaatle ilgili talepleri içeren davalarla karşılaşacak, mahkeme hükmünü yerine getirebilmesi için yasal olarak izleyebileceği bir yol da bulunmayacaktır. Çalışma kapsamındaki önerimizin kabul görmesi halinde şirket, geçici pay defterinin açılış onayının yapılması tarihinden itibaren ilgililerce talep edilen değişiklikleri deftere işleyerek sorumluluklarını yerine getirecek ve böylece şirketin anılan davalarla karşılaşmasının önü kesilmiş olacaktır. Keza geçici defter uygulaması tazminat sorumluluğundan kurtulmak bakımından da önem arz etmektedir. Şöyle ki pay defterine kayıt talebinde bulunulmuş, ancak bu talep pay defterinin mevcut olmaması sebebiyle yerine getirilememişse bu durumda ilgili süreç için tazminat istemi gündeme gelebilecektir[85,86]. Geçici defter uygulamasının mevcudiyeti halinde ise anılan sorun mevzubahis olmayacağından, şirket bu gerekçeyle ekonomik bir kayba uğramayacaktır.

Çalışma kapsamında geçici defter tutulmasına ilişkin usulün hangi şekilde olabileceği hususundaki önerimize de yer vermek faydalı olacaktır. Nitekim şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerin özellikle açılış onayları önem arz etmekte olup; bu onayın amacı ticari defterlere ilişkin mevzuat hükümlerinin bu defterlere tatbik edilmesini sağlamak, defterlerin düzenli bir şekilde tutulmasını temin etmek, açılış onayından sonra defterlerde değişiklik

olarak kullanılamayacak, ancak aleyhine delil teşkil edecektir. Bu haseple tacirler için ticari defterler ispat hukuku anlamında son derece önem arz eder. Hal böyle olmasına rağmen ticari defterleri zıyaa uğrayan ve zayi belgesi talebi de mahkemece reddedilen tacir, doğacak uyuşmazlıklarda ticari defterlerin yokluğu sebebiyle ehemmiyetli ispat araçlarından mahrum bırakılmaktadır.

85 Tazminat istemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Lukas Handschin, *Die Aktiengesellschaft Zürcher Kommentar Art. 660-697m OR*, 2. Auflage, Hrsg. Lukas Handschin ve Peter Jung, Zürih: Schulthess, 2021, Art. 685a, N. 26; Joshua Richard Taucher, *Treuhändervinkulierung gemäss Art. 685d Abs. 2 OR*, Zürich: Dike Verlag, 2020, s. 92; Peter Böckli, *Schweizer Aktienrecht*, 5. Auflage, Zürih: Schulthess, 2022, s. 558 vd.; Hanspeter, *Die Vinkulierung*, s. 361; Du Pasquier, Wolfs ve Oertle, *Basler Kommentar,* Art. 685a, N. 13; Necdet Uzel, *Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 226 vd.; Aytaç, *Sermaye Piyasası Hukuku*, s. 99; Narbay, *Pay Defteri*, s. 342; Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku II*, s. 163; Tekinalp, *Yeni Bağlam Sistemi*, s. 57.

86 Uygulamada rastlamak güç bir ihtimal olsa da pay defterine kayıt talebinde bulunulmuş, ancak bu talep pay defterinin mevcut olmaması sebebiyle yerine getirilememiş ve sonrasında mezkûr pay devredilmişse, ilk kayıt talebi artık ifa edilemeyeceğinden bu durumda ilgili süreç için de tazminat istemi söz konusu olabilir.

yapılıp yapılmadığını ve defterlerin gerçeği yansıtıp yansıtmadığını kontrol etmektir[87]. Keza defterlerin açılış ve kapanış onayları, hileli bir davranış olarak addedilen "çift defter" uygulamasının önüne geçme noktasında da hatırı sayılır derecede önemli bir rol üstlenmektedir[88]. O halde, geçici defter tutulmasına ilişkin usulün hangi şekilde olacağı noktasında, hali hazırdaki şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler için öngörülmüş olan açılış ve kapanış onayları ile onay yenilemeye ilişkin hükümlerden yola çıkarak bir sonuca varılmalıdır.

Belirtmek gerekir ki TDİT m. 13/1'de açılış onayı bakımından arz edilen defterler arasında herhangi bir farklılık öngörülmeyip, bütün defterler için zorunluluk söz konusu olduğundan, her bir deftere ilişkin tutulacak geçici defterde bu onayın yapılması zorunludur. Dolayısıyla şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerin zayi sebebiyle mevcut olmaması ve mahkemenin de bu defterlere ilişkin zayi belgesi talebini reddetmesi ahvalinde, tacir mezkûr defterlerin açılış onaylarının yapıldığına dair belgeyi notere ibraz ederek, her bir defter özelinde tutulacak geçici defterin açılış onayının yapılmasını isteyebilmelidir[89].

Onay yenileme ile kapanış onayı açısından ise pay defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri ile yönetim kurulu karar defteri ve müdürler kurulu defterini ayrı ayrı ele almak gerekir. Zira bahsi geçen defterlerin ilgili onaylarında farklılık arz eden durumlar söz konusudur.

Öyle ki pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defterinde onay yenileme işlemi söz konusu olmayıp, bu işlem yönetim kurulu karar defteri ile müdürler kurulu defteri için öngörülmüştür. O halde pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defteri yerine geçecek geçici defterlerin açılış onayları yapıldıktan sonra yeterli yaprakları bulunuyorsa TDİT m. 13/4'te belirtildiği üzere, izleyen hesap dönemlerinde de açılış onayı (onay yenileme) yaptırılmaksızın kullanılmaya devam edilebilir. Öte yandan yönetim kurulu karar defteri ile müdürler kurulu defteri yerine geçecek geçici defterlerde ise açılış onayı yapıldıktan sonra yeterli yaprakları bulunuyorsa TDİT m. 16/1'de kaleme alındığı üzere, yeni hesap döneminin ilk ayı içerisinde onay yenilemek suretiyle kullanılmaya devam edilebilir.

Şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler kapanış onayı bakımından ele alınacak olursa pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defteri için bu onay aranmaz. Bahsi geçen onay yönetim kurulu karar defteri ile müdürler kurulu defteri hakkında mevzubahis olacaktır. Zira kapanış onayı yapılacak defterlere ilişkin TDİT m. 15/1-b hükmünde, yönetim kurulu karar defteri zikredilmiş, anılan onayın ise izleyen hesap döneminin birinci ayının

---

[87] Çonkar, *Pay Sahipliği Sıfatı*, s. 190 dn. 101; aynı yönde bkz. Yargıtay 11. HD, E. 1985/7302, K. 1985/7377, T. 30.12.1985 (Lexpera).

[88] Nitekim TTK m. 64/3'ün gerekçesinde, *"Bu madde ile defterlerin tümü açılış ve kapanış onayına tâbi tutulmuştur. Bu değişikliğin sebebi çift defter kullanımını olabildiğince engellemektir. Çift defter sadece hesaplara ilişkin ticarî defterlerde değil, aynı zamanda pay defteri, karar defteri ve genel kurul karar defterlerinde de sık rastlanan bir olgudur. Bu defterlerden herhangi biri kapatılmadan yenisi açılabilmekte, ihtilaflarda mahkemenin önüne değişik defterler çıkabilmektedir. Bu çoğu kez hileli bir davranış teşkil eden çift defter uygulamasına özellikle pay defteriyle, yönetim kurulu karar defterinde çok sık rastlanmaktadır."* ifadesine yer verilmiştir.

[89] Nitekim TDİT m. 13/5'teki, *"Onaya tabi defterlerin hesap dönemi içinde dolması dolayısıyla veya başka sebeplerle yıl içinde yeni defter kullanmaya mecbur olanlar bunları kullanmaya başlamadan önce açılış onayı yaptırmak zorundadırlar."* ifadesinden yola çıkarak, anılan defterlerin yerine tutulacak geçici defterlerin de açılış onayına tabi olacağı sonucuna varılacaktır.

sonuna kadar yapılabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla yönetim kurulu karar defteri ile müdürler kurulu defteri yerine tutulan geçici defterlerin de ilgili dönemde kapanış onaylarının yapılması gerekir. Sonrasında ise yeni bir defter açılacağından, geçici defter işlevini tamamlamış olacaktır.

Önemle belirtmek gerekir ki, geçici defter önerisinin, mevcut uygulamada karşılaşılan boşluğu gidermeye yönelik işlevsel bir çözüm sunacağı düşünülmekle birlikte, kuşkusuz çeşitli tartışmaları ve uygulama güçlüklerini de beraberinde getirebileceği göz ardı edilmemelidir. Nitekim geçici defter uygulamasının kabulü hâlinde, pay sahipliği ihtilafları yaşanabileceği gibi genel kurul kararlarının alınmasında sorunların gündeme gelmesi muhtemeldir. Dolayısıyla burada ileri sürülen öneri, tüm yönleriyle eksiksiz ve nihai bir çözüm modeli ortaya koyma iddiası taşımamaktadır. Aksine, şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterlerinin zıyaı hâlinde ortaya çıkan hukuki ve pratik sorunlara dikkat çekerek, bu alanda yapılacak yeni tartışmalara ve geliştirilecek alternatif çözüm modellerine zemin hazırlamayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle önerinin, ileride gerçekleştirilecek öğretisel çalışmalar ve olası mevzuat reformları bakımından bir başlangıç noktası teşkil etmesi umulmaktadır.

SONUÇ

Şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler pay sahipliği ilişkilerinin belirlenmesi, şirket organlarının sağlıklı çalışması, ticaret sicili işlemlerinin yapılabilmesi ve şirket içi karar alma süreçlerinin sıhhati bakımından ticaret hukukunda önemli bir konuma sahiptir. Pay defteri, yönetim kurulu karar defteri, müdürler kurulu karar defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defteri yalnızca şekli yükümlülüklerin yerine getirilmesini değil; aynı zamanda şirketlerin hukuki varlığını sürdürebilmesine hizmet eden araçlardır.

Çalışmada ortaya konulduğu üzere, söz konusu defterlerin zıyaa uğraması ve akabinde zayi belgesi talebinin mahkemece reddedilmesi hâlinde, mevcut mevzuat şirketleri ciddi bir hukuki ve pratik çıkmazla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu durumda şirketler ticaret siciline bildirim yapamamakta, genel kurul ve yönetim kurulu kararlarının alınması sürecinde sorunlar yaşamakta, pay devirlerini ve haciz işlemlerini kaydedememekte, elektronik defter sistemine geçişte dahi aşılması mümkün olmayan engellerle karşılaşmaktadır. Bu tıkanma, şirketlerin sürekli yaptırım tehdidi altında kalmasına ve ölçüsüz sonuçların gündeme gelmesine yol açmaktadır.

Mevcut hukuki düzenlemelerin, zayi belgesinin verilmediği bu istisnai fakat uygulamada karşılaşılması muhtemel duruma yönelik bir çözüm öngörmemesi iyi niyetle faaliyetlerini sürdürmek isteyen şirketler bakımından hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle başlangıçta defterlerini usulüne uygun şekilde tutan bir şirketin, sonradan meydana gelen zıyaı nedeniyle zayi belgesi talep etmesine rağmen bu talebin reddedilmesi sonucu artık hiçbir şekilde defter tutamaması; buna karşılık hiç defter tutmamış bir şirkete dahi sonradan defter tutma imkânının tanınması, sistematik ve orantılı bir yaklaşım değildir.

Bu çerçevede çalışmada, yalnızca şirketin muhasebesiyle ilgili olmayan ticari defterler bakımından "geçici defter" uygulamasının kabul edilmesi önerilmiştir. Önerilen modelde geçici defter tutulmasına izin verilmesi; zayi belgesi talebiyle mahkemeye başvurulmuş olması,

zıyaa uğrayan defterlerin açılış ve kapanış onaylarının usulüne uygun şekilde yapılmış bulunması ve zayi olduğu iddia edilen defterlerde yer alan kayıtların hiçbir hukuki sonuç doğurmamasına ilişkin açık bir sınırlamaya bağlanmaktadır. Bu şartlar, hem kötüye kullanımı önleyici bir güvence oluşturmakta hem de tacirin defterleri koruma yükümlülüğünü ihlal etmesinin sonuçlarına katlanmasını sağlamaktadır.

Sonuç olarak, geçici defter uygulamasının kabulü şirketlerin iç işleyişinin devamını sağlamakta, pay sahipleri ve diğer ilgililerin haklarını kullanabilmelerine imkân tanımakta, ticaret sicili ve elektronik defter uygulamalarında ortaya çıkan tıkanmaları gidermekte ve şirketlerin ağır ve çoğu zaman ölçüsüz sonuçlara sürüklenmesini önlemektedir. Bu yaklaşım, ticaret hukukunda işletme devamlılığı ilkesine, orantılılık ve hakkaniyet gereklerine uygun, dengeli ve işlevsel bir çözüm sunmaktadır. Mevzuatta yapılacak sınırlı ve hedefli bir düzenleme ile geçici defter uygulamasının kabulü, hem uygulamadaki ciddi bir boşluğu dolduracak hem de şirketler hukukunun temel amaçlarıyla uyumlu bir sistematik bütünlük sağlayacaktır. İfade edilmelidir ki geçici defter önerisi, mevcut hukuki boşluğun giderilmesine katkı sağlayabilecek olmakla birlikte, nihai bir çözüm iddiası taşımamakta; konuya ilişkin yeni tartışma ve düzenlemelere zemin hazırlamayı amaçlamaktadır.

KAYNAKÇA

Akbay, Direnç. "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Azınlığın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Yoluyla Korunması". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Akın, Murat Yusuf ve Abdüssamet Yılmaz. "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Getirilen Yenilikler Kapsamında Anonim Ortaklık Payının İntifa Hakkına Konu Olması". *Legal Hukuk Dergisi*. C.17/S. 201 (2019), s. 3801-3824.

Aksoy, Mehmet Ali. "Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Defter Tutma Yükümlülüğü". *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 6/S. 2 (2016), s. 135-168.

Algur, Zeynep Vildan. *Ticari Defterler ile İspat*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.

Arkan, Sabih. *Ticari İşletme Hukuku*. 30. Basıdan tıpkı Bası. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2024.

Arslanlı, Halil. "Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. C. 23/S. 3-4 (1958), s. 248-290.

Ayhan, Rıza, Hayrettin Çağlar ve Mehmet Özdamar. *Ticari İşletme Hukuku*. 16. Bası. Ankara: Yetkin Yayınları, 2024.

Aytaç, Zühtü. *Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1988.

Bahtiyar, Mehmet ve Levent Biçer. "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticari Defter Tutma Yükümlülüğü ve Ticari Defterlerin İspat Gücü". *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.* C. 1/S. 1 (2013), s. 15-32.

Bahtiyar, Mehmet. *Anonim Ortaklık Anasözleşmesi*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2001.

Bahtiyar, Mehmet. *Ticari İşletme Hukuku*. 22. Bası. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2023.

Benli, Erman. "Ayni Hakların Teminat İşlevi". *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.* C. 1/S. 1 (2019), s. 109-134.

Benz, Ulrich. *Aktienbuch und Aktionarswechsel*. Zürih: Schulthess, 1981.

Bieri, Adrian. *Statutarische Beschränkungen des Stimmrechts bei Gesellschaften mit Börsenkotierten Aktien*. Zürich: Dike Verlag, 2011.

Bilgili, Fatih, ve Ertan Demirkapı. *Şirketler Hukuku Dersleri*. 8. Bası. Bursa: Dora Yayıncılık, 2021.

Bozer, Ali, ve Celal Göle. *Ticari İşletme Hukuku*. 4. Bası. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2017.

Bozkurt, Tamer. *Şirketler Hukuku*. 9. Bası. Ankara: Legem Yayıncılık, 2018.

Böckli, Peter. *Schweizer Aktienrecht*. 5. Bası. Zürih: Schulthess, 2022.

Can, Ozan. *Basiretli Tacir (Basiretli İş İnsanı) Gibi Hareket Etme Yükümlülüğü*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.

Çamoğlu, Ersin. *Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010.

Çifci, Gamze Çakı. *Basiretli İş Adamı Gibi Davranma Yükümlülüğü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.

Çonkar, Mustafa Halil. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahipliği Sıfatının Kazanılması*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009.

Dağ, Üner. *Anonim Ortaklıklarda Pay Sahibi Açısından Oy Hakkının Kazanılması ve Kullanılması*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 1996.

Dengiz, Alinur. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Ticari Defterlerin İspat Gücü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Dolu, Ali Murat. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Dönmez, Murat. *Anonim ve Limited Şirketlerde Hisse Haczi ve Paraya Çevrilmesi*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011.

Du Pasquier, Shelby, Matthias Wolf, ve Matthias Oertle. *Basler Kommentar, Obligationenrecht II, Art. 530–964*. 5. Bası. Hrsg. Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt ve Rolf Watter. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 2016.

Erdem, Ercüment ve Can Göksoy. "Limited Şirkette Payın Rehni". *Seyfullah Edis'e Armağan*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 571-623.

Ergüne, Mehmet Serkan. "Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin Hakkı Kurulması". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. C. 74/S. 2 (2016), s. 739-756.

Forstmoser, Peter, Arthur Meier-Hayoz, ve Peter Nobel. *Schweizerisches Aktienrecht*. Bern: Stämpfli, 1996.

Gökdemir Tamer, Tülay. *Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Oy Hakkının Kapsamı ve Etkisi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.

Handschin, Lukas. *Die Aktiengesellschaft. Zürcher Kommentar Art. 660–697m OR*. 2. Bası. Hrsg. Lukas Handschin ve Peter Jung. Zürih: Schulthess, 2021.

Horber, Felix. *Die Informationsrechte des Aktionärs – Eine systematische Darstellung*. Zürich: Schulthess, 1995.

Huysal, Ayşegül Sezgin. "Yeni TTK ve HMK Çerçevesinde Ticari Defterler". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. C. 18/S. 2 (2012), s. 191-204.

Kara, Hacı. *Türk Ticaret Kanunu ve Yargı Kararlarına Göre Basiretli Tacir Gibi Hareket Etmek İlkesi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2024.

Kayıhan, Şaban. *Ticari İşletme Hukuku*. 8. Bası. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025.

Kendigelen, Abuzer. "Anonim Şirketlerde Çıplak Payların Haczi". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. C. 62/S. 1–2 (2004), s. 381-402.

Kläy, Hanspeter. *Die Vinkulierung*. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 1997.

Koch, Jens. *Aktiengesetz: AktG*. 17. Bası. München: C.H. Beck, 2023.

Koç, Himmet. "Anonim Şirketlerde İntifa Senetleri ile Anonim Şirket Payı Üzerinde Tesis Edilen İntifa Hakkına Yönelik Bir Mukayese". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. C. 1/S. 177 (2025), s. 145-210.

Moroğlu, Erdoğan. "Nama Yazılı Pay Senetlerinin Borsada İşlem Görmesi ve Yargıtay Kararları". *XIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, 39-73. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1996.

Moroğlu, Erdoğan. *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler*. 7. Bası. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012.

Moroğlu, Erdoğan. *Oy Sözleşmeleri*. 2. Bası. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu, 1996.

Müller, Roland, Lorenz Lipp, ve Adrian Plüss. *Der Verwaltungsrat*. 5. Bası. Zürich: Schulthess, 2021.

Narbay, Şafak. *Anonim Ortaklıkta Pay Defteri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003.

Orbay Ortaç, Nurdan. *Anonim Şirket Genel Kurul Toplantı Başkanı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.

Poroy, Reha, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu. *Ortaklıklar Hukuku I*. 15. Bası. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021.

Poroy, Reha, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu. *Ortaklıklar Hukuku II*. 14. Bası. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019.

Pulaşlı, Hasan. *Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri*. Ankara: Dayınlarlı Yayıncılık, 1992.

Pulaşlı, Hasan. *Şirketler Hukuku Şerhi*. Cilt 3. 4. Bası. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.

Sevi, Ali Murat. *Anonim Ortaklıkta Payın Devri*. 4. Bası. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.

Sümer, Burak. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.

Şener, Oruç Hami. "Ticari Defterlerin ve Belgelerin Saklanması, Ziyaı, Zayi Belgesi, Böyle Bir Belgenin Alınması ve Alınmamasının Hüküm ve Sonuçları". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 6/S. 1 (2004), s. 233-294.

Şener, Oruç Hami. *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.

Taşdelen, Nihat. "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticari Defterler". *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 3/S. 1 (2012), s. 257-294.

Taşdelen, Nihat. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahipliği Sıfatının Kazanılması*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2005.

Taucher, Joshua Richard. *Treuhändervinkulierung gemäss Art. 685d Abs. 2 OR*. Zürich: Dike Verlag, 2020.

Tekinalp, Ünal. *Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012.

Topal, Önder. "Senede Bağlanmamış Anonim Şirket Payının Haczi". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 65/S. 4 (2016), s. 2977-3016.

Topal, Önder. *Ticari Defterlerin Delil Niteliği*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2015.

Topuz, Gökçen. *Hisse Satışı ve Haczi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2009.

Uzel, Necdet. *Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.

Ülgen, Hüseyin, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya ve N. Füsun. *Ticari İşletme Hukuku*. 8. Bası. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2022.

Ülgen, Hüseyin. "Ticari Defterlerle İspat". *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi.* C. 4/S. 1 (1967), s. 86-103.

Yaman, Zehra. *Pay Defteri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2025.

Yasaman, Hamdi ve Reha Poroy. *Ticari İşletme Hukuku*. 21. Bası. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025.

Yasan, Mustafa. "Zayi Belgesinin Temini İçin Gerekli Olan Koşulların 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümleri ile Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi". *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi.* C. 28/S. 2 (2011), s. 53-120.

EXTENDED SUMMARY

CERTAIN ISSUES AND PROPOSED SOLUTIONS REGARDING THE LOSS OF COMMERCIAL BOOKS UNRELATED TO THE COMPANY'S ACCOUNTING RECORDS

Ayşe Çakır, Asst. Prof.
Kırıkkale University, acakir@kku.edu.tr
https://orcid.org/0000- 0001-9259-5870

Commercial books are instruments that ensure the orderly and transparent monitoring of the activities of commercial enterprises. Pursuant to Article 64 of the Turkish Commercial Code and the provisions of the Communique on Commercial Books, merchants are required to keep and preserve their commercial books in accordance with legal formalities. The obligation to keep books encompasses not only accounting-related books of the enterprise but also non accounting commercial books such as the share ledger, the board of directors' resolution book, the general assembly meeting and negotiation book, and the board of managers' resolution book.

This study first examines the share ledger, the board of directors' resolution book, the general assembly meeting and negotiation book, and the board of managers' resolution book, together with their respective legal functions. The share ledger plays a central role in determining the ownership structure, share transfers, and limited real rights over shares in joint stock companies, limited liability companies, partnerships limited by shares, and cooperatives. In particular, the ability to assert shareholder status against the company, the protection of usufruct and pledge rights, and various registration notification procedures depend decisively on the share ledger.

The board of directors' resolution book is indispensable for ensuring that resolutions of the management body are adopted in due form and are legally valid, and it must be submitted in numerous registration applications before the trade registry. Keeping a board of managers' resolution book is optional; however, if kept, it is subject to the same rules as the board of directors' resolution book and produces similar legal consequences.

The general assembly meeting and negotiation book records the matters discussed and resolutions adopted at general assembly meetings across all company types, thereby serving as a crucial instrument for fundamental corporate actions such as amendments to the articles of association, capital transactions, and liquidation.

The keeping of non accounting commercial books in electronic form is subject to a limited obligation. Under the Communiqué on the Electronic Keeping of Non Accounting Commercial Books, only certain companies are required to keep the share ledger and the general assembly meeting and negotiation book electronically. For other companies, the physical book system remains in place, and the risk of loss continues to be a current concern.

The study examines the preservation of non accounting commercial books, their loss, and the legal nature of the certificate of loss. Commercial books must be preserved for ten years, and in cases of force majeure leading to their loss, merchants are granted the possibility of obtaining a certificate of loss. Such certificate eliminates the obligation to produce the books and has legal implications for the opening approvals of new books and various commercial transactions.

The core focus of the study is to comprehensively address the significant legal and practical problems that arise when non accounting commercial books are lost and no certificate of loss is issued by the court, and to develop potential solutions. The share ledger, the board of directors' resolution book, the board of managers' resolution book, and the general assembly meeting and negotiation book are indispensable for the internal functioning of the company, the proper operation of corporate organs, the determination of shareholder relations, and trade registry procedures. When these books are lost and a certificate of loss is not granted, companies may be unable to notify the chamber of commerce, adopt valid general assembly or board resolutions, record share transfers, or carry out transactions such as attachment or expulsion of shareholders. Moreover, since the transition to electronic book systems requires the submission of physical books or a certificate of loss, the absence of these documents exposes companies to non compliance and sanctions, and may ultimately lead to the risk of dissolution.

In cases where non accounting commercial books are lost and no certificate of loss is issued, the company's operations may come to a standstill; shareholders, usufruct holders, and creditors may be prevented from exercising their rights; and the company may be continuously exposed to the threat of sanctions. The absence of a statutory mechanism to resolve this impasse leads to disproportionate and inequitable outcomes, particularly for companies acting in good faith.

Accordingly, the study proposes allowing the keeping of "temporary books" solely for non accounting commercial books in cases where the request for a certificate of loss has been rejected by the court. The implementation of temporary books should be conditional upon having applied to the court for a certificate of loss and the lost books having duly obtained their opening and closing approvals. As a safeguard against abuse, entries alleged to have existed in the lost books should produce no legal effect.

In conclusion, the adoption of a temporary book mechanism would constitute a sound and proportionate solution that ensures the continuity of corporate operations, upholds the principle of business continuity in commercial law, balances the interests of shareholders and other stakeholders, and prevents companies from being driven toward severe consequences such as dissolution.